

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Andra Kammaren. N:o 22.

Onsdagen den 15 Mars 1876.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes och lades till handlingarne ett så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten af Andra Kammaren, Kapten J. Rutberg för det närvarande är sjuk och icke bör lemna sin bostad; det varder härmed på förut aflagd embetsed intygadt.

Stockholm den 13 Mars 1876.

C. Hahn.

Med. Doctor, Chir. Mag.

§ 2.

Justerades protokollen för den 7 och 8 i denna månad.

§ 3.

Herr Statsrådet m. m. *C. J. Thyselius* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående antagande af det metriska mått- och vigtsystemet.

Herr Talmannen mottog denna Kongl. proposition med förklaring att Kammaren skulle egna densamma grundlagsenlig behandling.

§ 4.

Fördrogos och hänvisades till Stats-Utskottet nedannämnda i Kammarens senaste sammanträde bordlagda Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o angående afsöndring af jord från kronan tillhöriga gatuhuset n:o 12 Rörum i Kristianstads län till plats för ny kyrkobyggnad för Rörums församling;

2:o angående skatteköp af det till Ramlösa Helsobrunn upplåtna kronohemmanet Köpinge n:o 4, ett halft mantal i Raus socken inom Malmöhus län;

3:o angående beviljande af pension å allmänna indragningsstaten åt Stallmästaren C. G. von Bahr;

4:o angående beviljande af pension å allmänna indragningsstaten åt Lektorn A. Th. Bergius;

5:o angående beviljande af pension å allmänna indragningsstaten åt Professorn vid veterinärinstitutet i Stockholm F. A. Lundberg;

6:o angående beviljande af pension å allmänna indragningsstaten åt Sekreteraren vid Musikaliska akademien, Professorn J. P. Cronhamns enka; och

7:o angående Norrbottens läns fördelning i fyra domsagor.

§ 5.

Skedde fördragning af Stats-Utskottets memorial n:o 31, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens andra hufvudtitel.

Punkten 1.

Lades till handlingarne.

*Angående
en förestagen
voteringspro-
position.*

I *punkten 2* hade Utskottet framlagt följande förslag till voteringsproposition.

”Den, som vill ej mindre att de Stats-Utskottets utlåtande N:o 16 bilagda förslag (Bil. B, C och D) till nya stater för rikets Hofrätter, att tillämpas från och med år 1877, må, jemte dervid fogade öfvergångsstadganden, af Riksdagen gillas, dock med den förändring, att aflöningen för presidenten i Hofrätten öfver Skåne och Blekinge bestämmas i enlighet med Kongl. Maj:ts i ämnet framställda förslag, än äfven att bland villkoren för åtnjutande af de nya löneförmånerna må ingå det stadgande:

att med embete eller tjenst i Hofrätt icke må förenas annan tjenst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjenstbefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjenstgöringen i Hofrätten; dock att tjänsteman, som vid den nya löne-regleringens inträdande redan innehar tjenst utom Hofrätten, må densamma bibehålla, så länge den icke är för tjenstgöringen i Hofrätten hinderlig; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutit, att de förslag till nya stater,

hvilka innefattas i nyss berörda bilagor, skulle, jemte dervid fogade öfvergångsstadganden, af Riksdagen gillas, att tillämpas från och med år 1877 under vilkor, bland andra:

*Angående
en föreslagen
voteringspro-
position.
(Forts.)*

att president och ledamot i Hofrätt icke må med denna sin befattning förena annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat eller från inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, uppbära lön eller årligt arfvode; att med öfriga embeten och tjänster i Hofrätt icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat; ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i Hofrätten; dock att tjänsteman, som vid den nya löneregleringens inträdande redan innehar tjänst utom Hofrätten må densamma bibehålla, så länge den icke är för tjänstgöringen i Hofrätten hinderlig.“

Efter uppläsning af detta förslag, yttrade

Herr Rubenson: Herr Talman! Mine Herrar! Uti 60 § Riksdagsordningen stadgas i afseende på omröstning inom Kamrarne följande: “Kan fråga blifva föremål för bifall eller afslag, bör Talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blifvit under öfverläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med den uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang afgöras, bör särskild proposition å hvardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskrifven. Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras o. s. v.“ Det Stats-Utskottets utlåtande, hvarom här är fråga, nemligen n:o 16, innehöll, såsom herrarne väl veta, i den här ifrågasvarande punkten flera moment. I det första hemställdes om fastställelse af Hofrätternas stater, och i det senare, som innefattade flera stycken, hemställdes om antagande af vissa bestämmelser eller vilkor, som skulle gälla för dessa stater. De särskilda moment, hvaraf punkten bestod, och de särskilda underafdelningarne i mom. b gjordes till föremål för särskilda propositioner i begge Kamrarne, och de här ifrågasvarande delar af punkten, nemligen hela mom. a och tredje stycket af mom. b utgjorde äfven föremål för omröstning inom denna Kammare. Under sådana omständigheter skulle man kunnat vänta, att Stats-Utskottet, då det framkom med voteringsproposition om dessa ifrågasvarande delar af punkten, hvari båda Kamrarne stannat i olika meningar, hade låtit saken gå såsom den under föregående behandling gått, d. v. s. att de frågor, om hvilka särskilda propositioner i enlighet med det af mig nyss upplästa stadgandet i Riksdagsordningen vid ärendets första behandling blifvit framställda, inom Kamrarne äfven nu i voteringspropositionen skulle hafva gjorts till föremål för särskild behandling. Så har dock icke skett, och efter min uppfattning är det sätt, hvarpå Stats-Utskottet nu sammanfört dessa begge frågor, stridande mot den nyss upplästa § i Riksdagsordningen.

I våra kommunallagar, äfvensom i andra konstituerande författningar finnas bestämmelser af innehåll, att, då ordföranden framställer

Angående
en förslagen
voteringspro-
position.
(Forts.)

proposition, den skall vara så affattad, att den kan med ja eller nej besvaras; och äfven då sådant icke finnes uttryckligen stadgadt, faller det af sig sjelft att så bör förfaras. Äfven ur denna synpunkt sedd är den här föreliggande propositionen felaktig. Är man af den åsigt i båda dessa frågor, som Första Kammarens majoritet godkänt, eller hyllar man i dem begge den mening, som inom Andra Kammaren gjort sig gällande, då kan man på den framställda propositionen svara utan vidare; men det är icke sagdt att alla ledamöter inom Riksdagen skola hysa endera af dessa båda åsikter, ty det finnes troligen icke så få af Riksdagens ledamöter, som anse, att Första Kammaren har rätt i den ena frågan och Andra Kammaren i den andra. Huru skulle desse rösta? De kunna icke svara obetingadt ja eller nej, utan måste antingen afhålla sig från att rösta eller också i den ena punkten rösta mot sin öfvertygelse. Jag tror det icke vara rätt att uppställa en voteringsproposition på sådant sätt, att några af Riksdagens ledamöter komma i en så obehaglig dilemma. Jag förstår väl hvarför Stats-Utskottet kommit till ett sådant resultat, som det här gjort; det beror naturligen derpå att, då frågan förekom i denna Kammare, något olika formulering af första punkten gjordes, så att deri insattes, att der omhandlade stater skulle gälla under de vilkor, som i följande punkten vid de der afhandlade bestämmelser skulle fastställas, en formulering, som icke förekom i Första Kammarens beslut. Men jag tror för min del, att man mycket godt kan låta båda Kamrarnes beslut i detta hänseende komma till sin rätt, utan att man derföre behöfver gå den väg Utskottet gjort, eller att i *samma* proposition intaga frågan om *huru* det stridiga vilkoret skall lyda.

Man kan dervid gå till väga på två sätt: antingen kan man låta propositionerna gå i samma ordning, som de särskilda momenten i Stats-Utskottets ursprungliga förslag, eller ock en motsatt väg, i det man först bestämmer, huru det stridiga vilkoret skall affattas och sedermera bestämmer sjelfva staten, d. v. s. den stridiga delen deraf eller huru stor lön skall tillkomma presidenten i Hofrätten öfver Skåne och Blekinge. På det sättet tror jag voteringspropositioner kunna uppsättas, mot hvilka icke någon anmärkning skäligen kan göras. Jag har ock uppgjort ett förslag till sådana propositioner, hvilket jag ber få uppläsa. Naturligtvis vill jag ej begära att detta förslag skall genast antagas, utan kommer, på grund af hvad jag nu anfört, att yrka återremiss till Stats-Utskottet af nu föredragna punkten.

Om då, hvad först angår voteringspropositionens lydelse i afseende på det stridiga vilkoret, denna fråga tages särskildt för sig, är ingenting lättare än att uppställa en sådan proposition. Den skulle kunna erhålla följande lydelse: "Den, som vill, att bland vilkoren för åtnjutande af de nya löneförmånerna å de stater för rikets hofrätter, som skola tillämpas från och med år 1877, må ingå det stadgande, att med embete eller tjänst i hofrätten icke må förenas", o. s. v. i enlighet med Första Kammarens beslut i ämnet, "röstar ja; den det ej vill, röstar nej; vinner nej, har Riksdagen beslutit, att ifrågavarande vilkor skall blifva så lydande: att president och ledamot i hofrätt icke

må med denna sin befattning förena“, o. s. v. i enlighet med Andra Kammarens i frågan fattade beslut.

Det är alldeles klart, att med afseende på denna proposition icke förefinnes någon svårighet; men svårigheten ligger i formuleringen af propositionen angående sjelfva aflöningsstaten. Jag nämnde nyss, att propositionen härom kan tagas antingen före eller efter frågan om villkoren för lönernas åtnjutande, och den måste då för ena eller andra fallet affattas på något olika sätt. Antager man först att nämnda villkor icke är bestämdt, då frågan om staterna skall afgöras, borde, enligt mitt förmenande, voteringspropositionen! angående staterna erhålla följande lydelse: “Den, som vill, att de Stats-Utskottets utlåtande n:o 16 bilagda förslag (Bil. B, C och D) till nya stater för rikets hofrätter, att tillämpas från och med år 1877, må jemte dervid fogade öfvergångsstadganden af Riksdagen gillas; dock med den förändring, att aflöningen för presidenten i hofrätten öfver Skåne och Blekinge bestämmes i enlighet med Kongl. Maj:ts i ämnet framställda förslag, röstar ja; den, det ej vill, röstar nej; vinner nej, har Riksdagen beslutit, att de förslag till nya stater, hvilka innefattas i nyss berörda bilagor, skola jemte dervid fogade öfvergångsstadganden af Riksdagen gillas, att tillämpas från och med år 1877, under de villkor, Riksdagen i mom. b af dithörande punkt i Stats-Utskottets omförmälda utlåtande n:o 16 dels redan beslutit och dels kommer att besluta.“ Herrarne förstå väl, att orden “dels redan beslutit“ hänsyfta på de ostridiga villkoren, samt orden “dels kommer att besluta“ på det stridiga eller 3:dje vilkoret.

Skulle man deremot ej vilja gå den vägen, utan låta omröstning angående staterna företagas först sedan det tvistiga vilkoret är afgjort, kan man antingen göra, såsom Utskottet gjort med afseende på justitiekanslerns löneförmåner, nemligen uppskjuta omröstningen om lönen åt presidenten i hofrätten öfver Skåne och Blekinge till en annan gång eller också, omedelbart efter det vilkoret blifvit afgjort, företaga omröstning om samma lön. Vare sig den ena eller andra utvägen i detta fall begagnades, kunde voteringspropositionen, enligt mitt förmenande, få följande lydelse: “Den, som vill, att de Stats-Utskottets utlåtande n:o 16 bilagda förslag (Bil. B C och D) till nya stater för rikets hofrätter, att tillämpas från och med år 1877, må jemte dervid fogade öfvergångsstadganden af Riksdagen gillas; dock med den förändring, att aflöningen för presidenten i hofrätten öfver Skåne och Blekinge bestämmes i enlighet med Kongl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag; röstar ja; den, det ej vill, röstar nej; vinner nej, har Riksdagen beslutit att de förslag till nya stater, hvilka innefattas i nyss berörda bilagor, skola jemte dervid fogade öfvergångsstadganden af Riksdagen gillas, att tillämpas från och med år 1877, under de villkor Riksdagen i mom. b af dithörande punkt i Stats-Utskottets omförmälda utlåtande n:o 16 beslutit.“

Då jag nu tror mig hafva visat, att ifrågavarande voteringsproposition bör sönderdelas, och att sådant låter sig göra, får jag för min del yrka, att den föredragna punkten till Stats-Utskottet återförvisas.

*Angående
en föreslagen
voteringspro-
position.
(Forts.)*

Angående
en föreslagen
voterings-
proposition.
(Forts.)

Herr Key: Jag har icke afhört den siste talarens anförande i dess helhet, emedan jag under början af detsamma icke var här närvarande. Jag kan därför icke inlåta mig på någon vederläggning af motiveringen till hans förslag, men vågar i allt fall hemställa, huruvida det gjorda förslaget kan vara af någon praktisk betydelse, då, såsom bekant är, Första Kammaren redan godkänt denna voteringsproposition, sådan den af Stats-Utskottet här föreslagits.

För öfrigt vill jag påstå, att Stats-Utskottet i detta fall icke kunnat göra annat, än hvad Utskottet gjort, då det uppställt ena Kammarens beslut i frågan emot den andra Kammarens. Såsom herrarne torde erinra sig sammanband Andra Kammaren frågan om aflöningens belopp med frågan om vilkoren för densammas åtnjutande. Skulle vi nu skilja dessa frågor åt, skulle man kunna tänka sig såsom en följd häraf, att beloppet godkändes, under det vilkoren ogillades eller tvärtom, och i sådant fall finge denna Kammare icke fram den mening, som låg till grund för dess beslut om frågornas sammanbindning. Då Medkammaren åter ej sammanband omförmälda båda förhållanden, tror jag icke, att Utskottet kunnat förfara på annat sätt, än det gjort, för att kunna ställa Kammares beslut mot Kammares.

Då nu emellertid Första Kammaren godkänt voteringspropositionen, oaktadt sagda Kammare, snarare än denna, ensidigt sedt, kunnat hafva skäl till återremiss, är klart att genom en sådan, beslutet af endast denna Kammare, ingenting är att vinna.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vill endast lemna den upplysningen, att vid frågans behandling i Utskottets 1:sta utgiftsafdelning flera olika förslag till voteringsproposition framställdes, emedan man var villrådig om hvad som i detta fall vore lämpligt och rätt. Men, efter lång öfverläggning och noggrant betraktande af de olika förslagen, kom man slutligen till det resultatet, att propositionen icke kunde affattas på annat sätt, än som skett, derest icke någondera Kammares beslut skulle trädas för nära. Då hvardera Kammaren är rädd om sitt beslut, måste Utskottet ställa sig de särskilda besluten till efterrättelse. En ändring skulle således icke kunna åstadkommas, utan för så vidt, vid af båda Kamrarna beslutad återremiss, endera Kamraren frånträdde sitt förra beslut. Och under sådana förhållanden skulle jag icke motsätta mig en sådan. Men då vi nyss hört, att Första Kammaren redan godkänt voteringspropositionen i fråga samt vid sådant förhållande en af denna Kammare beslutad återremiss ej skulle föranleda till annat, än att Utskottet anhöll, det jemväl denna Kammare ville i frågan fatta beslut, får jag i likhet med näst föregående talare yrka bifall till Utskottets förslag.

I sammanhang härmed ber jag att få nämna, det denna fråga jemväl varit föremål för öfverläggning inom talmanskonferensen, samt att man der kommit till samma åsigt som den, hvilken dikterat Utskottets hemställan.

Som sagdt var. på grund af alla dessa skäl och omständigheter

tror jag, att Kammaren har fullt giltiga skäl att godkänna den af Utskottet föreslagna voteringspropositionen.

*Angående
en föreslagen
voterings-
proposition.
(Forts.)*

Herr Rydin: Jag biträder den mening, som den förste ärade talaren uttalat, att nemligen till följd af det sätt, på hvilket ifrågasvarande voteringsproposition blifvit uppställd, en del ledamöter skulle blifva hindrade i sin rätt att afgifva ett med deras åsigt öfverensstämmande votum. Jag vill dock ej i likhet med honom gå så långt att jag påstår, att Stats-Utskottets förfarande är stridande mot grundlagen. Ty min åsigt är, att Utskottet förfarit rätt då det framlagt detta förslag. Men jag anser likväl detsamma vara af den beskaffenhet, att det bör debatteras, ty det sätt, hvarpå en voteringsproposition bör affattas, är utan tvifvel en fråga af onekligen stor vikt. Om man nu jemför den af herr Rubenson åberopade 60 § Riksdagsordningen med 63 och 65 §§ i samma lag, så finner man till en början, att 63 § innehåller följande bestämmelse: „Hvad Kamrarne sammanstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva Kamrarne ej, efter den behandling ofvan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i de fall 65 § upptager, anses hafva för den riksdagen förfallit.„ Se vi vidare på 65 §, så stadgar den härom följande: „När i fråga om statsutgifter eller bevilning eller angående riksbankens eller riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, Kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge Kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat.„ Jemför man ytterligare denna § med 69 § Regeringsformen, så ser man att sistberörda § föreskrifver, att, derest Kamrarne fatta stridiga beslut, som ej varda sammanjemkade, skola Kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat. Frågar man nu, i hvilka beslut har i detta fall hvardera Kammaren stannat, så är det onekligt, att vid öfverläggningen i hithörande ärende 2:ne frågor voro föremål för debatt inom hvardera Kammaren, den *ena*, huruvida Kongl. Maj:ts förslag till stat för rikets hofrätter skulle godkännas eller om bifall skulle lemnas till Utskottets hemställan om den förändring deri, att lönen för presidenten i Hofrätten öfver Skåne och Blekinge skall bestämmas till 9,000 kronor, och den *andra*, under hvilka vilkor de särskilda lönebeloppen skulle åtnjutas. Att denna senare del af frågan icke stod i oupplösligt samband med den om lönerna, är klart deraf, att de uppställda villkoren rörde utom hofrätterna äfven flera andra stater, såsom Justiekanslersemetets, Justitierevisionens m. fl., och frågan om vilkoren kunde således icke sammanföras med en så speciel del af förslaget som den, huruvida presidentens i Skånska Hofrätten lön skulle bestämmas på *ena* eller *andra* sättet.

Men säger man att det beslut, som innehålles i nej-propositionen, är ett beslut af Andra Kammaren, så vågar jag bestrida att så är förhållandet, ty af protokollutdraget rörande behandlingen af denna fråga inom nämnda Kammare framgår, att de särskilda punkterna under mom. *a* och *b* i förevarande utlåtande der förekommo till behandling hvar för sig, dervid rörande hvar och en af dem fattades

Angående
en föreslagen
voterings-
proposition.
(Forts.)

särskilda, i protokollsutdraget närmare omförmälda beslut. Nu skulle man visserligen kunna anse att dessa beslut tillkommit till följd af det sätt, på hvilket Herr Talmannen trott sig böra föredraga saken, och att Kammaren icke sjelf bestämt beslutens särskiljande. Dervid möter dock den omständigheten, att Talmannens hemstallan just grundade sig på ett af Herr Ola Andersson framställt, af Kammaren gilladt förslag i detta afseende, enligt hvilket särskild proposition skulle afgifvas på hvarje moment för sig.

När således Andra Kammaren angående dessa särskilda punkter fattat särskilda beslut, nemligen *dels* om aflöningsstater för rikets hofrätter och *dels* om villkoren för aflöningsförmånernas åtnjutande, så är det klart, att dessa tvenne beslut bort i voteringspropositionen uppställas mot de tvenne likaledes särskilda beslut, som blifvit i samma ämne fattade af Första Kammaren. Går man nemligen till dess protokollsutdrag, skall man finna, att jemväl i nämnda Kammarer fattades särskilda beslut rörande de under mom. a och de under mom. b upptagna stadganden.

I stället för att ställa dessa de båda Kamrarnes stridiga beslut mot hvarandra har Utskottet sammanfört dem under *ett* förslag, och Utskottet kan ej anses hafva dertill varit oberättigadt, enär Utskottet kan anses såsom i ty fall hafva sökt sammanjemka de särskilda meningarne och framlägga de förslag, som deraf kunna föranledas.

Att Stats-Utskottet äfven förut framlagt så beskaffade voteringspropositioner, som den ifrågavarande, derpå sakna vi icke exempel, och vi behöfva i sådant afseende endast gå tillbaka till förra riksdagen, då Utskottet uti en voteringsproposition sammanförde frågan om presidentlönen i samtliga hofrätterna med frågan angående lönerna till chefen för fängvårdsstyrelsen med flere. Till detta förfarande hade emellertid Utskottet fullt skäl, enär frågan då rörde flera *enahanda* beslut, de der stödde sig på samma grund. Här åter, då det gäller två *olikartade* beslut, deraf det ena stöder sig på en grund och det andra på en annan, hade dessa i förslaget till voteringsproposition bort uppföras hvar för sig, och icke, på sätt som skett, sammanföras till *ett* förslag om *ett* gemensamt beslut, hvarom sedermera votering skall ega rum.

Inom andra riksförsamlingar än den svenska skulle ett dylikt förfaringssätt vara fullt riktigt, ty der tillgår så, att frågan först blir föremål för en allmän debatt, innan de särskilda punkterna af densamma genomgås, samt att sedan detta försiggått dessa punkter sammanfattas till ett lagförslag. Hos oss åter anses sådant icke giltigt eller riktigt, utan hvarje särskild punkt, som föredrages, anses böra blifva föremål för ett särskildt beslut, som sedermera uppställas mot det beslut i samma fråga, som blifvit i Medkammaren fattadt. Om nu dessa beslut befinnas stridiga, så kommer frågan att i hvarje sådan punkt, allt efter sakens beskaffenhet, antingen förfalla eller blifva föremål för gemensam votering, och vi hafva sett huru lagförslag sålunda framkommit i det mest konstlade och maltraiterade skick — allt just till följd af denna vår Riksdagsordnings bestämmelser.

När således det anses vara med den svenska Riksdagsordningen

*Angående
en föreslagen
voterings-
proposition.
(Forts.)*

öfverensstämmande, att beslut, som blifvit fattade rörande särskilda punkter, skola anses såsom hvar för sig bestämda beslut, så och då, för den händelse dessa skola dragas under gemensam votering, voteringspropositionen bör vara så uppställd, att bestämda beslut i hvarje punkt fattas, anser jag att Kammaren bör, i enlighet med förste talarens åsigt, återremittera frågan, på det att man må kunna få ett förslag till voteringsproposition, deri hvar och ett af de vid de särskilda momenten fattade beslut komme att fristående från hvarandra blifva föremål för gemensam omröstning. Man har nemligen full anledning att ifrågasätta rättvisan deraf, att en sammanjemkning sådan som Utskottet föreslagit eger rum, ty onekligt är, att vid en sådan en eller annan åsigt kan blifva undertryckt.

Vill denna Kammarare i likhet med hvad Första Kammararen redan gjort antaga förslaget sådant det nu föreligger, så är dock dermed icke något prejudikat för framtiden gifvet, ty Kammararen har derigenom endast antagit ett sammanjemkningsförslag, som Utskottet i ämnet framlagt; men jag skulle dock anse betänkligt att vid förenämnda förhållanden göra det, när rörande ett eller annat af de särskilda moment, hvori frågan sönderfaller, minoriteten inom de båda Kamrarne derigenom skulle betagas möjligheten att gifva sin uppfattning tydligt tillkänna.

Herr Rubenson: Mot mig har blifvit anmärkt af en talare på smålandsbänken, att vid voteringspropositionens uppställande bör tillses, att Kammares beslut ställas mot Kammares, samt att frågan om vilkoren i enlighet med denna Kammares beslut sammanställas med den angående staterna. Men detta är just hvad jag gjort, och jag skulle tro, att vid närmare påseende af mitt förslag till voteringsproposition, det skall befinnas, att dessa vilkor der äro lika väl uppfylde, som i Stats-Utskottets förslag; men mitt förslag är fritt från det fel, som vidlåder Stats-Utskottets förslag, att man der sammanfört två olikartade frågor, hvilka varit föremål för särskilda beslut i båda Kamrarne.

Man har vidare frågat, hvartill återremiss skulle tjena, då Första Kammararen redan fattat beslut. Jag kan icke godkänna detta sätt att resonnera, ty 63 § i Riksdagsordningen säger, att om begge Kamrarne i en fråga, som tillhör ständigt Utskotts behandling, stanna i olika beslut, Utskottet skall söka att sammanjemka de olika meningarne. Stats-Utskottet kommer naturligtvis, såsom här äfven blifvit förspordt, att i första hand yrka, det Andra Kammararen måtte fatta sitt beslut. Detta är Stats-Utskottets rättighet och i enlighet med praxis, och jag har för min del intet deremot att invända; men det kan hända, att Kammararens ledamöter genom enskilda samtal och öfverläggningar komma till det resultat, att de vilja förena sig om en voteringsproposition annorlunda beskaffad än den Första Kammararen bifallit, och under förutsättning att Andra Kammararen äfven verkligt beslutar sig för en voteringsproposition af annan lydelse, blir det Stats-Utskottets skyldighet att söka sammanjemka dessa meningar och uppställa en voteringsproposition, som kan af båda Kamrarne godkännas, och jag föreställer mig, att Första Kam-

Angående
en föreslagen
voteringspro-
position.
(Forts.)

maren vid närmare besinning skall beträda den väg, jag tagit mig friheten att angifva.

Medan jag nu har ordet ber jag att mot voteringspropositionens lydelse få framställa ytterligare en anmärkning med hänsyn till just den omständighet, herr Key påpekat, nemligen att det vore viktigt att voteringspropositioner fullt öfverensstämma med Kamrarnes beslut. Som herrarne minnas och sett af föreliggande betänkande, heter det i Andra Kammarens beslut, att ifrågavarande stater antogos under de vilkor, Kammaren i mom. b af 3:dje punkten kunde komma att besluta. Nu var detta mom. b deladt i flera olika stycken. I den här föreslagna voteringspropositionen heter det, att, om Andra Kammarens mening gillas, Riksdagen beslutat „att de förslag till nya stater, hvilka innefattas i Bil. *B C* och *D*, skulle, jemte dervid fogade öfvergångsstadganden, af Riksdagen gillas, att tillämpas från och med år 1877 *under vilkor bland andra:* att president och ledamot“ etc., Man har således i denna voteringsproposition kastat öfver bord alla de öfriga styckena i mom. *b* och blott fäst sig vid den mellan Kamrarne stridiga 3:dje punkten. Man har icke i nej-propositionen, såsom Andra Kammaren gjort, uttryckligen såsom vilkor för staterna uppställt äfven de mellan begge Kamrarne ostridiga vilkoren och således icke gjort hvad Herr Key sagt att man borde göra, ställt Kammares beslut mot Kammares. Äfven på detta ytterligare skäl anhåller jag fortfarande om återremiss.

Herr Carl Ifvarsson: Det torde icke, på sätt ett par föregående talare velat påstå, vara två så alldeles skilda beslut, som innefattas i föreliggande voteringsproposition, att man borde votera om hvardera särskildt. För min del skulle jag visserligen icke hafva något mot, att så skedde; men om man besinnar, att derest den ena Kammaren beviljat ett anslag att utgå under vissa af Kammaren bestämda vilkor, kunde det ju inträffa, att man vid en gemensam votering komme att rösta särskildt om anslagen och särskildt om vilkoren, då, i den händelse att ena Kammarens beslut angående anslagen, men i afseende å vilkoren den Andra Kammarens beslut antoges, endera Kammarens beslut nödvändigt måste undertryckas.

Utskottet ansåg sig ock icke kunna föreslå något sådant utan Kammares särskilda medgifvande, och till att särskildt begära ett sådant medgifvande saknade Utskottet rättighet. Jag föreställer mig också, att Andra Kammaren icke genom ett sådant tillvägagående frånträder sitt förra beslut.

Beträffande åter den näst föregående talarens sista anförande, tycktes det mig gå ut på, ej att förenkla voteringspropositionen men väl att göra den mera vidlyftig, då han nemligen klandrade, att icke alla i momentet *b* förekommande vilkor — jemväl de, som af båda Kamrarne blifvit godkända — blifvit i voteringspropositionen intagna. För min del skulle jag hellre önska att få voteringspropositionen enklare än vidlyftigare; vill man ytterligare inveckla densamma, iår jag ännu mera motsätta mig yrkandet om återremiss.

Man har sagt, att genom återremiss säkerligen kunde åstad-

kommas en sammanjemkning af de olika förslagen; men jag ber härvid få erinra, att någon sådan sammanjemkning icke kan ifrågakomma förrän båda Kamrarne fattat definitivt beslut. Men låt oss då antaga, att den ena Kammaren godkänner och den andra förkastar förslag till ny voteringsproposition, eller att båda vidhålla sina en gång fattade beslut; af hvem och på hvad sätt skall då frågan lösas?

*Angående
en föreslagen
voteringspro-
position.
(Forts.)*

Jag tror för öfrigt, att vi genom en förändring i den nu föreslagna voteringspropositionen onödigtvis bereda oss besvär, som kunnat undvikas, och inveckla frågan, så att den kanske blir omöjlig att lösa. Jag hemställer, om det icke är bättre att få frågan ju förr dess hellre afgjord genom en gemensam votering, än att genom vidare ordande om denna formfråga uppehålla andra och viktigare ärendens behandling.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner gifvits i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, godkände Kamraren den af Utskottet föreslagna voteringspropositionen.

Punkterna 3 och 4.

De i dessa punkter framställda förslag till voteringspropositioner blefvo jemväl godkända.

§ 6.

Vid föredragning dernäst af Stats-Utskottets memorial:

N:o 32, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens Sjette hufvudtitel; och

N:o 33, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens Sjunde hufvudtitel;

blefvo de i dessa memorial föreslagna voteringspropositioner, hvar efter annan, af Kammaren godkända.

§ 7.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

Stats-Utskottets memorial N:o 34; och

Andra Kammarens andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samslingen N:o 23).

§ 8.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Fjerde hufvudtitel.

Angående
en föreslagen
voteringspro-
position.
(Forts.)

Efter föredragning af *punkten 1*, rörande anslaget för generalstaben, begärdes ordet af

Herr Werner Ericson, som yttrade: Det är icke egentligen mot nu föredragna punkt utan mot motiveringen i sjelfva inledningen till Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, som jag har en framställning att göra. Utskottet säger nemligen bland annat att, då de särskilda lönestaterna blifvit af Riksdagen granskade och godkända, samt de förhållanden, hvilka torde hafva utgjort grunden till Riksdagens åtgärd att de ifrågavarande anslagsbeloppen endast på extra stat bevilja, numera lära kunna anses icke vidare vara för handen, Utskottet funnit giltig anledning nu icke förefinnas att samma belopp fortfarande på extra stat bibehålla. I afseende härpå ber jag få fästa herrarnes uppmärksamhet på de skäl, som under sistlidna år föränlede dåvarande Stats-Utskott att föreslå och Riksdagen att besluta hvarjehanda anslags uppförande på extra i stället för på ordinarie stat. I Stats-Utskottets utlåtande N:o 4 för nästlidet år heter det i *punkten 3* i fråga om Krigshofrättens aflöning, att "med hänseende till den väsentligen olika uppfattning, som för närvarande är rådande mellan regering och representation i fråga om omfattningen af Riksdagens rätt att indraga eller nedsätta de anslag, som på s. k. ordinarie stat äro uppförda, har det synts Utskottet mindre lämpligt att Riksdagen annorledes än i särskilda undantagsfall nu skulle under form af ordinarie anslag göra nya anvisningar"; hvarpå Utskottet föreslår, att detta anslag måtte uppföras på extra stat. Denna Utskottets åtgärd föränleddes af den tvist, som uppstått i anledning af Riksdagens beslut att indraga sextusen kronor af anslaget till Kommerskollegium, och i afseende å hvilken åtgärd dåvarande chefen för Civildepartementet till statsrådsprotokollet anför, att Riksdagen genom denna indragning måste ansetts hafva öfverskridit sin befogenhet, emedan embetsverkens organisation vore bestämd af regeringen och Riksdagen gemensamt, hvadan Riksdagen icke egde rätt att ensidigt besluta förändringar i denna organisation. Såsom vi minnas, framställdes vid remissen af statsverkspropositionen en interpellation till Statsrådets ledamöter angående den nuvarande regeringens uppfattning af Riksdagens rätt att indraga ordinarie anslag. Detta spörsmål besvarades genast af Statsrådets främste ledamot, hvilken såsom sin individuella åsigt uttalade, att ensamt i den omständigheten, att ett anslag är uppfördt på ordinarie stat, icke ligger något ovilkorligt hinder för Riksdagen att förändra detsamma, derest Riksdagen dertill eljest är berättigad; men Hans Excellens förklarade på samma gång, att sådana anslag som äro nödvändiga för upprätthållande af institutioner, bestämda i grundlag eller allmän lag eller eljest tillkomna genom Konungens och Riksdagens gemensamma beslut, eller sådana som angå enskildes rätt, icke kunna utan maktmissbruk ensidigt af Riksdagen nedsättas eller indragas. Nu har således sedan i fjor icke någon förändring i afseende å regeringens uppfattning af denna sak inträffat, hvarföre i denna för öfrigt likgiltiga fråga om s. k. ordinarie och extra anslag ingen sådan anledning finnes, som Utskottet uppgifvit, för att i år gå annorlunda till väga än i fjor. Så till vida

har dock ställningen förändrat sig, att regeringen nu till en del är en annan än i fjor, hvadan jag af hvad nu förekommit ej kan finna annat, än att det synes mig tydligt framgå, att Stats-Utskottets majoritet hyser den åsigten, att grundlagen skall tillämpas i sådana fall, der det passar tillsammans med majoritetens syften, hvaremot man i motsatt fall med en sådan tillämpning lämpligast bör låta anstå.

Ett nästan likartadt fall har nyligen inträffat äfven denna riksdag, då, såsom herrarne behagade erinra sig, en del af Stats-Utskottets ledamöter reserverade sig mot utskottsmajoritetens motivering för sitt beslut att icke till gemensam omröstning hänskjuta frågan om berg-verkstiondens upphörande, men af hvilka reserveranter en del, på samma gång de förklarade att de icke ville medgifva att något prejudikat för framtiden må kunna dragas ur denna motivering, dock låtit vid Stats-Utskottets utlåtande bero. Äfven här synes mig visa sig denna benägenhet hos majoriteten att vilja tillämpa grundlagen när det så passar sig, men negligera dess bud, då de för tillfället befinnas mindre lämpliga för partiets syften. Jag tror visserligen ej att nyssnämnde reservanters förklaring i detta hänseende är af den kraft och betydelse, att icke framtiden deraf skall finna sig oförhindrad att vare sig upphäfva eller stadfästa gifna prejudikat. Men genom att så lättvindigt, som nu blifvit antydt, begagna sig af grundlagens föreskrifter, tror jag, att de, som nu förmena att utskottsmajoriteten understundom synes vilja trampa grundlagen under sina fötter, fått ett kraftigt stöd för sitt påstående.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Utskottets hemställan i den föredragna punkten bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Blefvo äfven bifallna.

I *punkten 4* hade Utskottet hemställt:

att för beredande åt kommandanten och förste adjutanten i Öfverkommendantsexpeditionen i Stockholm af lika ersättning för tjänstehästar, som den, hvilken öfrige officerare bestodes, Riksdagen måtte, med bifall till derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, i nämnda expeditions anslag bevilja en förhöjning af 1,185 kronor.

*Angående
ersättning för
tjänstehästar.*

Herr Hæggström anförde: Det här begärda anslaget på 1,185 kronor är visserligen icke af något betydande belopp, så att man därför bör hålla på det; och det är icke heller för beloppets skull jag begärt ordet, utan därför att jag anser något skäl för anslagets beviljande icke förefinnas.

Så vidt jag har mig bekant, har hvarken kommandanten eller hans förste adjutant fått sig ålagd samma skyldighet, som arméns beridna befäl, att hålla verkliga tjänstehästar, utan de äro, enligt Kongl. brefvet den 26 Februari 1861, endast skyldige att vara beridne; och det

Angående
ersättning för
tjenstehästar.
(Forts.)

är, såsom herrarne mycket väl känna, en märklig skilnad för en officer att *vara beriden* emot att *hålla tjenstehästar*. Skulle i det fallet någon tvekan finnas, så får man saken klar för sig genom två Kongl. bref, det ena af den 26 November 1875 och det andra af den 28 sistlidne Januari, i hvilka Kongl. Maj:t, just med påpekande af den märkliga skilnaden emellan officerarnes ställning nu och förut, då de förut endast behöfde vara beridne, men nu äro ålagde att verkligen anskaffa tjenstehästar, gifvit officerarne anstånd med fullgörande af denna skyldighet, enligt det förra brefvet för tre månader och enligt det senare till innevarande års slut. Hade denne kommandant och hans förste adjutant varit i samma ställning som desse officerare, så hade icke något varit att anmärka mot den Kongl. propositionen i denna del; men om verkliga förhållandet är, såsom man har skäl förmoda, att de endast skola vara beridne och således vid behof kunna hyra sig hästar, så tror jag, att den ersättning härför, som förut varit dem beviljad, fortfarande skall vara fullt tillräcklig för att hyra hästar ett par eller några gånger om året.

På grund af hvad jag sålunda anført, yrkar jag afslag å Utskottets i denna punkt gjorda hemställan.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Weidenhielm: Jag vill endast taga mig friheten att, på grund af den föregående talarans yttrande, upplysa, att desse officerare äro skyldige att, på sätt i Kongl. brefvet den 26 November 1875 för officerare af samma grad är föreskrivet, hålla tjenstehästar.

Herr Hæggström: Den af Herr Krigsministern nu lemnade upplysningen förändrar naturligtvis min ställning till frågan; och då i den Kongl. propositionen icke meddelats upplysning om, att desse officerare fått sig ålagd skyldighet att hålla tjenstehästar, så må det ursäktas mig, att jag yttrat mig på sätt som skett.

Jag frånträder således mitt yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5—7.

Blefvo likaledes bifallna.

Punkten 8.

Om anslag till
militärläkares
undervisning.

Utskottet hade, i öfverensstämmelse med Kongl. Majts derom afgifna förslag, uti förevarande punkt hemställt, att Riksdagen måtte till "militärläkares undervisning" uppföra ett nytt ordinarie anslag å 8,500 kronor; och hade Utskottet tillika föreslagit, att vid anmälan af detta beslut Riksdagen måtte i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder tillse, att den ifrågavarande undervisningskursen så anordnades, att berörda anslagsbelopp framgent blefve för ändamålet tillräckligt.

Mot hvad sålunda blifvit tillstyrkt hade Herrar *Liss Olof Larsson, Carl Ifvarsson, Jan Andersson, Ola Bosson Olsson, Jöns Rundbäck* och *C. J. Svensén* inom Utskottet reserverat sig; anseende dessa ledamöter, att Kongl. Maj:ts framställning om uppförande af anslag till berörda ändamål icke borde vinna Riksdagens bifall.

Om anslag till militärläkares undervisning.
(Forts.)

Rörande denna fråga anförde nu

Herr O. B. Olsson: Jag har icke kunnat dela den mening, som vid denna punkt gjort sig gällande i Utskottet; och jag har således jemte åtskillige andra utskottsledamöter reserverat mig deremot. För min del har jag gjort det, hufvudsakligen på grund af ett yttrande af Kongl. Sundhetskollegium i dess vid Kongl. Maj:ts proposition fogade utlåtande, der kollegium säger, att den militärmedicinska undervisningen är vida bättre i vårt land än i andra länder; ty, om denna uppgift är riktig, så är, efter hvad jag tror, den extra undervisning, hvarom här är fråga, öfverflödigt. Huru nu denna extra undervisning, som af Utskottet föreslagits, skulle kunna militärläkarne meddelas, är dessutom för mig litet oklart. Visserligen har Kongl. Maj:t sagt, och Utskottet föreslagit, att undervisningen skulle ske på garnisonssjukhuset, och att ett visst antal bataljonsläkare skulle årligen inkallas för att der genomgå en fyra månaders kurs. Måne desse läkare skola kunna få någon egentlig undervisning med afseende å smittosamma sjukdomar, eller sådana som mest förekomma i fält, eller samla erfarenhet i amputeringskonsten m. m.? För min del tror jag det icke, ty antalet patienter å garnisonssjukhuset är i allmänhet ganska ringa. Hade förslaget deremot afsett att meddela ifrågavarande undervisning vid serafimerlasarettet, skulle det funnits mera skäl att bevilja anslaget, emedan antalet patienter derstädes är betydligt. Dock synes mig ett lämpligare sätt finnas att tillgå, med afseende å utbildningen af militärläkare, nemligen att, då krig utbryter på kontinenten, ställa ett större anslag till regeringens förfogande för att utsända läkare, i ändamål att samla erfarenhet i den militära sjukvården. Vore det fråga om att för sådant ändamål bevilja anslag, skulle jag för min del icke så noga se på anslagsbeloppet, äfven om det vore större än det som nu är föreslaget.

Jag har äfven en anmärkning mot sjelfva sättet att använda det föreslagna nya anslaget. Det säges nemligen att de läkare, som beordras att deltaga i den årliga lärokursen, skola bo fritt på sjukhuset och erhålla 7 kronor i dagtraktamente. Jag hemställer om det icke kan anses något för högt tilltaget, att en person, som åtnjuter fri undervisning uti ett yrke, hvilket sedermera lemnar goda inkomster, derjemte skall bo fritt och uppbära 7 kronor i dagtraktamente.

På grund af hvad jag yttrat yrkar jag afslag å Utskottets förslag och bifall till den i ämnet framställda reservationen.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Weidenhielm: Det är med anledning af den föregående värde talarens yrkande om afslag å Kongl. Maj:ts ifrågavarande propo-

Om anslag till
militärläkarens
undervisning.
(Forts.)

sition som jag har begärt ordet. Han tyckes mena, att det ifrågasatta anslaget eller ändamålet med detsamma icke är fullkomligt behöfligt, men dessa åsichter delas icke af den civiliserade världens nationer, hvilka tvärtom ansett, att de mycket olika förhållanden, under hvilka den civila befolkningen, i jämförelse med krigsmännen under deras tjenstgöring i fred och krig, tillbringar sitt lif, för militärläkaren kräfva särskilda fackstudier, för hvilkas inhemtande också Ryssland, England, Tyskland, Frankrike och många andra länder inrättat särskilda militärläkarskolor. Jag tager mig friheten angifva några af de särskilda kunskapsgrenar, en militärläkare måste odla. Jag behöfver i det fallet endast citera hvad Sundhetskollegium anfört i dess skrivelse. Kollegiet anser, att militärläkarekursen hos oss bör omfatta följande ämnen:

“*Militär helsövarärlära och hygien*, med noggrant afseende på alla de specialförhållanden, som tillhöra krigarens yrke, såsom marscher och transporter, kaserner, läger och kvarter, födoämnenas och beklädnadens beskaffenhet, fältsjukdomarnes förekommande; begravingar efter träffning, desinfektion af slagfält o s. v., äfvensom om sjukvården i fält, de olika sjukhuslinierna, sjuktransport på jernväg och till sjös m. m.

Kirurgisk operationslära, innefattande en fullständig operationskurs å kadaver efter de metoder, som i fält äro mest lämpliga, och med de instrument, som för förbinderiplatser och fältsjukhus äro fastställda, jemte föredrag öfver de nyaste forskningarna inom kirurgien och kännedomens inhemtande om de i fält använda utredningspersedlar, förbinderi- och sjuktransportvagnar, packregulativ m. m. samt ögon- och öronundersökningar med afseende fäst vid de nyare undersökningsmetodernas tillämpning vid approbation och kassation af bevaringsmanskap och rekryter;

Militär-medicinal-författningar, innefattande för militärläkarens tjenstutöfning gällande instruktioner, reglementen, generalordres, m. m., hufvuddragen af krigslagarne, den militärmedicinala statistikens metodik, rapportskrifning m. m.“

En dyrköpt erfarenhet har bekräftat, att manspillan inom stridande arméer till stor del varit följden af försummad sjukvård, och försummelsen i detta afseende har naturligtvis sin grund uti bristande sakkännedom hos dem, som haft den militära sjukvården sig anförtrodd och som det tillhört att ordna och kontrollera densamma. Militärmedicinens historia är lärorik och öfverflödar af skräckfulla bilder, hvilka visa nödvändigheten af att största omsorg egnas åt denna del af helsovården, denna viktiga länk i den militära organisationen. För att lära känna de olyckor, som försummelse i detta hänseende kan medföra, behöfva vi visserligen icke förflytta oss så långt tillbaka som till det fasansfulla skådespelet efter slaget vid Azincourt, då man till följd af underhålligt sjukvårdsväsen ansåg barmhertigheten bjuda att anbefalla de sårades dödande på sjelfva valplatsen. Det är icke heller från dessa aflägsna tider, då blott ett fåtal inom nationerna egnade sig åt krigareyrket, som vi kunna spåra någon lifaktig sträfvan att förbättra sjukvården i fält.

Denna sträfvan uppenbarar sig först under en långt senare tid, efter det krigen tagit i anspråk hvarje stridbar man inom nationerna, och Henry Dunants bekanta målning öfver eländet efter slaget vid Solferino hos de europeiska folken upptändt ett intresse, som täflade i i det nit, med hvilket menniskokärleken omfattade denna civilisationens hederssak.

Om anslag till militärläkarens undervisning.
(Forts.)

Efter detta italienska krig och fortfarande efter de derpå följande kom man till insigt om att den militära hygien måste blifva föremål för fackstudium, man inrättade specialskolor för undervisning af militärläkare och från dessa skolor hafva sedermera män utgått, hvilka under sin fruktbara verksamhet på detta område egnat särskild uppmärksamhet åt hithörande ämnen, såsom åt transport af sårade, ambulansers inrättande, truppens beklädnad och proviantering, vården af densamma i läger, kvarter, bivuak o. s. v., med ett ord, det är egentligen från denna tid, som intresset för den militära sjukvården fått fullt lif och snart blifvit så allmänt, att till och med utom arméerna har det röda korset höjt sin fana och kring sig samlat en frivillig skara, hvilken står färdig att under banerets helgade neutralitet på sjelfva slagfältet erbjuda de sårade sin tjänst.

Militärhygien har sålunda utvecklats sig till ett fackstudium och utöfvarne af den militära helsovården måste naturligtvis vara fackmän. Så är dock icke förhållandet med våra militärläkare. De erhålla sin tjänst utan att hafva haft tillfälle till inhemtaude, vare sig vid universiteten eller vid de praktiska lärokurser, hvilka de sedermera skola genomgå vid sjukhusen, af de kunskaper, som den militära sjukvården kräfer. De sakna således all underbyggnad i hithörande ämnen, då de erhålla sin befattning; och det torde icke vara så alldeles afgjort, att de efter fullmaktens emottagande skola försumma sin enskilda praktik för att genom ett med den militära hygienens elementer börjadt sjelfstudium söka förvärfva sig de kunskaper, som ett tidsenligt handhavande af den militära sjukvården numera hos läkaren tager i anspråk.

Visserligen hafva vi under en lång tidsföljd af välsignelserik fred icke behöft bevittna några olyckliga följder af bristen hos oss af en särskild militärläkarekurs. Men ännu lefva i Sverige män, hvilka minnas och kunna berätta om den lidandets skola, som vår egen armé nödgats genomgå i saknad utaf personer, som förstått att ordna sjukvården i fält. Krigets dagar kunna komma tillbaka och det skulle kosta oss för många och för dyrbara offer, om vi skulle inrätta vår första militärläkarekurs på sjelfva slagfältet.

Skulle verkligen denna Kammare vilja vägra ett anslag af 8,500 kronor för ett ändamål, hvars vikt för en armés väl är erkänd af alla nationer och hvilket så fullkomligt öfverensstämmer med menniskokärlekens bud? Jag tror det icke; tvärtom är jag öfvertygad, eller åtminstone hoppas jag, att Kammaren genom det beslut, den kommer att fatta i frågan, skall visa sig hylla den välkända åsigten, att af all krigsmateriel är ingen så dyrbar som krigaren sjelf.

Om anslag till
militärläkarens
undervisning.
(Forts.)

Herr Dickson: Innan jag öfvergår till sjelfva frågan, må det tillåtas mig att göra några erinringar vid den förste talarens anförande. Hans motstånd mot det ifrågavarande anslaget grundade sig bland annat derpå, att sjelfva begäran om anslaget enligt hans förmenande innebar, att det i verkligheten icke stode så väl till med den så högt prisade medicinska undervisningen här i landet, som man velat låta påskina. Jag ber härvid få fästa uppmärksamheten derpå, att i den militära sjukvården och i synnerhet i den militära hygien ingå en mängd ämnen, som icke äro behöfliga för den civila sjukvården, men om hvilka det deremot är nödvändigt att gifva de medicine studerande, som egna sig åt det militära sjukvårdsområdet, tillfälle att genom en särskild kurs förskaffa sig kunskap. Samme talare fann emellertid detta sätt att gå till väga icke rätt lämpligt, utan ansåg det ojemförligt bättre, om man vid inträffande krig i utlandet utskickade ett större antal militärläkare för att praktiskt lära sig yrket. Det är möjligt, att han har rätt häri, och jag föreställer mig äfven att en och annan svensk läkare reser ut för berörda ändamål, såsom t. ex. var fallet vid 1870 års krig. Men jag hemställer, huruvida icke detta komme att kräfvat långt större anslag, än det hvarom här är fråga, utan att likväl ett så stort antal läkare, som för ändamålets vinnande vederborde, kunde få del deraf?

Jag öfvergår nu till sjelfva frågan, som gäller ett anslag af 8,500 kronor för upprättande af en årligen återkommande militärmedicinsk lärokurs. Detta anslag är visserligen litet, men skall vid noga betraktande finnas vara af ganska stor betydelse. Vi äro nemligen snart nog möjligen färdige att antaga ett nytt härordningsförslag, enligt hvilket hela landets ungdom skall ställas under fanorna. Då tycker jag det vara en hederssak för landet att tillse, det dess söner, under det de tjena under fanorna och tilläfventyrs få deltaga i krig, så vidt möjligt beredas skydd för de vådor, som äro en oundgänglig följd här-af. Mine herrar! hvarföre hålla vi en armé? Jo, för att värna vårt land. Men för att lyckas häri måste vi dessutom hafva skickliga generaler, som leda kriget.

Men, mine herrar, om desse generaler icke hafva vid sin sida en god intendentur och en god läkarevård, så tror jag sannerligen, att kriget kommer att kräfvat alltför många offer. Om vi i alla krig aktgifva på förhållandet, skola vi finna att af de många tusen offer, som dessa krig skörda, det minsta antalet utgöres af dem som stupa på slagfältet; nej, det är vanvård och sjukdomar som borttrycka de flesta. Det är derföre af högsta vikt, att vår armé är väl provianterad och väl klädd samt att den har tillgång på läkare, som icke allenast förstå att vårda sjukdomen utan företrädesvis äro verksamma i profylaktiskt afseende till hindrande, genom på förhand vidtagna åtgärder i sundhethshänseende, af alltför stor mansspillan. Om vi nu få en armé, som är grundad på den allmänna värneplikten, och denna armé en gång kallas ut att försvara landet mot en inbrytande fiende, så hafva vi sannerligen handlat bra illa, om vi icke beredt möjlighet att hålla denna armé på en fullt krigsduglig fot. Det är icke 70 år sedan vi sågo huruledes i det finska kriget 1808-1809 landtvärnet till största

delen uppoffrades af elände och nöd just genom brist på utredning och nödig läkarevård; de fleste dogo utan att hafva sett en fiende. Med detta skådespel för ögonen tycker jag det vore en beklaglig sparsamhet att icke nu se till att vi ega en fullkomlig läkarevård, på det sjukdomar och deraf följande nöd må i möjligaste måtto förekommas.

*Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)*

På dessa grunder hoppas jag att Kammarern skall till fullo erkänna vigten af hvad Herr Statsrådet och Chefen för landtförsvarsdepartementet anfört och utan betänkande bifalla hvad Stats-Utskottet tillstyrkt.

Herr Adlersparre: Oaktadt allt erkännande åt den förste ärade talarens nit för statsmedlens ändamålsenliga användande, vågar jag påstå, att han i sin uppfattning af denna fråga icke har rätt. Det är ju allmänt känt, att läkarevetenskapen, likasom alla andra vetenskaper, nu mera utgrenat sig i specialyrken och att dessa yrken fordra särskilda studier och öfningar för att en duglighet skall ernås, som motsvarar tidens fordringar.

Äfven torde hvar och en veta, att de senare årens stora krig, såväl i Amerika som i Europa, lemnat en erfarenhet, som tydligen visar, att det fordras helt andra läkarekunskaper för helsovård af truppmassor i kaserner, under marscher, i bivuaker, förläggning i läger m. m., för att icke tala om transporter och skötsel af sårade, än den vanliga medicinska undervisningen kan erbjuda. Icke alla lärare i läkarevetenskapen hafva tid och tillfälle att så egna sig åt ifrågavarande special-studier, att de deri kunna gifva nöjaktigt undervisning. Utan tvivel är härvarande garnisonssjukhus, som uteslutande behandlar trupp, rätta platsen att koncentrera denna undervisning. Det vore visserligen lämpligt, såsom den förste talaren yttrade, att skicka stipendiater till utlandet för att inhemta ifrågavarande kunskaper, men skulle alla våra militärläkare skickas ut på stipendier, så blefve detta en större kostnad än hvad här är föreslaget. Icke heller böra vi göra oss alltför mycket beroende af utländingen. Man behöfver icke, såsom den siste talaren, återropa den nya härordning, som förestår, vi hafva redan nu i vår bevaringsinstitution ett åliggande för hela den manliga befolkningen att ingå i obligatorisk krigstjenstgöring, och det är väl då icke annat än statens ovilkorliga skyldighet att draga försorg om, att soldaten erhåller helsovård af tidsenligt bildade läkare.

Det kan icke vara hvarken rätt eller klokt att öfverlemnå åt läkarnes sjelfstudium och godtfinnande att förvärfva de specialkunskaper, som för militärläkaren äro af nöden, utan de måste vara tvungna dertill, och då fordrar billigheten att de dervid icke göra personliga uppoffringar. Huruvida ett dagtraktamente af 7 kronor är för mycket eller ej, derom vill jag nu icke strida, men hela det förevarande anslaget är, med hänsyn till ändamålets stora vikt, så obetydligt, att jag tycker, att Riksdagen icke bör göra något afdrag derå. Mig synes att Kongl. Maj:t i sin förevarande proposition icke gjort annat än uppfyllt en ovilkorlig pligt, hvaremot Riksdagen, om den vägrar detta anslag, blottställer icke allenast arméens helsovård, utan jemväl i och med detsamma dess krigsduglighet. Våra egna krig hafva visat i

Om anslag till
militärläkarens
undervisning.
(Forts.)

hvilket eländigt tillstånd en armé kan komma genom försummad hälsovård och i saknad af tidsenligt bildade militärläkare. Jag kan icke annat än på det varmaste tillstyrka bifall till den föredragna punkten och anhåller värdsamt hos Herr Talmannen om proposition derå.

Herr Anders Aug. Andersson: Detta anslag är visserligen så obetydligt, att det synes, som om man väl kunde bevilja det utan vidare omständigheter, men det förefaller mig besynnerligt, att det skall stå så illa till med de läkare, som äro antagna vid arméen, att de icke ega tillräckliga kunskaper i yrket. Jag hade aldrig trott annat än att desse voro så hemmastadde i sin konst, att de icke behöfde vidare undervisning. Hvad beträffar Herr krigsministrens yttrande att man öfverallt i alla länder täflar om att ställa läkarevärden så högt som möjligt, så tviflar jag visserligen icke derpå. Jag anser detta vara en ovillkorlig skyldighet; ty då man uppjuder alla möjliga både tänkbara och otänkbara medel att såra så många som möjligt i krig, så är det också en oeftergiflig pligt att uppjuda alla medel att söka hela såren. Men jag kan icke finna att den härför erforderliga skickligheten skall kunna vinnas på ett sjukhus här hemma under djupaste fred, utan mig synes det bästa vara att skicka ut de läkare, som ega mod och fallenhet dertill, till främmande krigförande arméer, der de kunna se och inhemta huru de sårade böra vårdas. För sådant ändamål skulle jag för min del vara beredvillig att gifva snart sagdt huru stort anslag som helst, men detta, som här är föreslaget, kan jag icke vara med om, utan yrkar derå afslag.

Herr Linder: Jag skulle kunna inskränka mig till att åberopa hvad Herr Adlersparre yttrat och instämma deri; men med anledning särdeles af hvad den siste talaren nämnde i början af sitt anförande, ber jag, att få fästa uppmärksamheten på en omständighet, som äfven berör hvad reservanterne i sitt yttrande framhållit.

Man har nemligen sagt, att den allmänna medicinska bildningen i vårt land borde vara så beskaffad, att den innefattade äfven vilkoren för duglighet till militärläkare-yrket, och att man således såsom kompetensvilkor för en läkare, hvilken söker anställning vid arméen, borde föreskrifva erforderlig kunskap och skicklighet i militärläkarens särskilda fack, hvarigenom statens mellankomst för den ifrågavarande fackbildningen blefve obehöflig.

Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten derpå att de medicinska fakulteterna hos oss — och det är fallet, äfven i andra länder — meddela medicinsk grad och på grund deraf *venia practicandi* utan dessa *speciela* insigter och öfningar, som äro erforderliga för militärläkaren. Ingen fakultet kan heller gerna meddela dessa speciela insigter, ty det vore att göra för mycket intrång på den allmänna medicinska bildning, hvarmed fakulteten är skyldig att förse de personer, åt hvilka hon meddelar värdigheten af medicinsk doktorsgrad. Skulle nämligen en sådan kurs, hvarom nu är fråga, ingå i sjelfva de medicinska gradualstudierna, så vore detta att göra alltför stora inskränkingar på den encyklopediska krets af brancher, som nödvändigt *måste*

ingå i den allmänna medicinska undervisningen. Följaktligen kan man icke ålägga en fakultet och ingen fakultet låter heller ålägga sig detta. Då, säges det, vägrar man kompetens åt en läkare, som söker anställning vid arméen. Ja, gör man det, skall man snart nog komma till den erfarenheten, att ingen läkare söker anställning vid arméen, ty de löner, som der erbjudas, äro så i det hela obetydliga, så litet förslående till en skäligen bergning, att läkarne säkerligen icke deraf skola göra sig beroende och ytterligare förlänga den oerhördt långa och dyrbara kurs, som läkarebildningen hos oss kräver. Och ställer man så till, att icke några läkare söka anställning vid arméen eller åtminstone endast sådana, som icke få anställning eller praktik på annat håll, så har man illa försett arméen i detta hänseende. Den här föreslagna öfningskursen på fyra månader är följaktligen att rubricera som ett slags kommendering af redan anställd läkare och kan liknas vid den, som t. ex. officerare vid kavalleriet erhålla för att vidare utbildas i sitt fack. Den utgör ett särskildt fackstudium, erforderligt för militärläkaren, och det tillhör staten att se till, det en sådan öfningskurs varder meddelad. I annat fall kunde det måhända, såsom redan blifvit nämnt, inträffa, att det uppstode en fullkomlig brist på sådana läkare, och det vore väl den största olycka, som kunde hända, icke blott i fred, utan framför allt, i händelse landet råkade i krig. Jag tror på grund af de lärdomar, som historien i detta afseende gifver oss, att vi då komme till den bittra erfarenheten, att landets fiender icke hade någon bättre bundsförvandt än ett dåligt ambulansväsende, eu dålig sjuk- och helsovård inom arméen.

Det anslag, hvarom här är fråga, är så obetydligt, att man redan af detta skäl icke borde motsätta sig detsamma. Man har befarat, att, om Riksdagen beviljade anslaget, man framdeles skulle framkomma med pretentioner på att få ett fullständigt militärmedicinskt läroverk inrättadt, och att stateu sålunda till slut komme att få utgifva betydliga summor för det ändamål, hvarföre närvarande anslag är begärdt. Jag anser dock, att det utlåtande af Sundhetskollegium, som legat till grund för Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, bör förebygga alla farhågor i den vägen. Man har exempel från andra länder, att dylika undervisningsanstalter blifvit inrättade, men det finnes äfven exempel på, att man åtnöjt sig med att vidtaga arrangemeter för åstadkommande af en sådan undervisningskurs, som här är ifrågasatt, och jag kan icke se, hvarföre icke vi skulle kunna följa detta senare exempel. Jag tror följaktligen, att nämnda farhågor äro fullkomligt öfverflödiga. På grund dels af hvad förut i frågan blifvit yttradt; dels ock af hvad jag nu tagit mig friheten nämna, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, och Herr vice Talmannen öfvertog ledningen af Kammarrens förhandlingar; hvarefter ordet lemnades till

Herr Toll, som yttrade: Det vore verkligen besynnerligt, om icke i vår tid, då konsten att förstöra antagit så jättelika dimensioner,

*Om anslag till
militärläkarens
undervisning.
(Forts.)*

Om anslag till
militärläkares
undervisning
(Forts.)

som den gjort, äfven konsteu att hela och bota på samma gång skulle vinna några framsteg. En talare — den förste, som hade ordet i frågan — ansåg ifrågavarande anslag vara onödigt. Jag kan icke dela denna hans uppfattning. Men hvilka är det, mina herrar, som i första hand komma att få nytta af detta anslag och den läkarebildning, som det afser? Må 1812 års beväringslag lemna svaret på den frågan.

En och annan talare har omnämnt de förödelse, som kriget åstadkommer, samt att dessa vida mera framkallas af sjukdomar än af fiendens svärd och kulor. Jag skall bedja att få mod några siffror ytterligare belysa dessa uppgifter. De franska arméerna utgjordes under åren 1792—1815 af sammanräknade 4,400,000 man. Af dessa föllo 150,000 på slagfälten, 2,000,000 återvände hem och 2,250,000, således mer än hvarannan man dogo på sjukhusen. Under Krimkriget uppgick inom franska armén antalet döda till 95,615, af hvilka 20,000 varit sårade. Engelska arméen öfverskred aldrig en effektiv styrka af 34,000 man, ehuru sammanräknadt 83,000 sändes till Krim. Ut i italienska kriget utgjordes totalsumman af döda inom franska arméen under de två månader, som fälttåget räckte, af 8,674 man, hvaraf 3,664 fallit i striden. I amerikanska kriget räknas på 281,000 inträffade dödsfall 97,000 i striden och 184,000 på sjukhusen. Preussen var det land, som tillgodogjorde sig den från föregående krig, särdeles det amerikanska, vunna rika erfarenheten. Också tienstgjorde inom preussiska arméen under 1866 års krig icke mindre än 6,057 läkare och kirurger, hvarförutom de sanitära anstalterna så fullkomnats, att uti 1871 års krig de i striden fallnes antal var 28,282 mot 12,263, som aflidit på sjukhusen. Man ser deraf hvad en förbättrad sjukvård i fält kan uträtta. På grund af hvad jag nu anfört, och då jag i öfrigt helt och hållet instämmer uti hvad herr Adlersparre yttrade, får jag anhålla om bifall till Stats-Utskottets förslag och jag skulle illa lyssna till mitt samvetes uppmaning, om jag handlade annorlunda.

Herr Jöns Rundbäck: Om man finge sluta af hvad flere föregående ärade talare yttrat, synes det vara ganska illa bestäldt med den militära sjukvården i Sverige; och om så vore, skulle jag vara den förste att beklaga ett sådant förhållande. Det vore nemligen särdeles beklagligt, om denna viktiga angelägenhet genom de på senare tider viktagna åtgärder till förbättrande af sjukvården och läkarnes ställning icke blifvit bragt derhän, att sjukvården i fält kunde vederbörligen upprätthållas. Innan vi emellertid göra en sådan anklagelse mot oss sjelfva, böra vi se till, hvad i berörda afseende redan blifvit åtgjort.

Det är en bekant sak, att på senare tider icke allenast anslag beviljats till den militära sjukvården, utan att jemväl, vid sistlidet års riksdag, lönerna för regements- och bataljonsläkare höjdes med 100 procent och derutöfver, samt att flera nya läkare blifvit anstälde. Jemväl har, vid behandling af näst föregående punkt i detta betänkande, anslaget till läkare vid Garnisonssjukhuset blifvit förhöjdt på grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, men hvar och en

känner till, hurusom desse läkare äfven hafva till åliggande, att undervisa medicine studerande vid Serafimerlazarettet och Karolinska Institutet uti den sjukvård, som der kan förekomma. Äfvenledes är det hvar och en bekant, hurusom de medicine studerande vid Karolinska institutet jemväl deltaga uti behandlingen af på garnisonssjukhuset förekommande sjukdomar, samt att det är de studerandes rättighet att icke blott der, utan på hvilket sjukhus som helst, närvara vid sjukdomars behandling.

Dessutom hafva vi stipendier för läkare, och anslaget för detta ändamål har blifvit höjdt med öfver 100 procent, samt användes hufvudsakligen för tillgodoscende af den militära sjukvården. Vi hafva äfvenledes upprättat och anslagit medel till en skola för ambulanssoldater. Och utöfver hvad Riksdagen i saken åtgjort hafva vi en förening, som jag vågar hoppas kommer att bringa välsignelse, jag menar föreningen för sjukvård i fält. Vi hafva militärsällskaper och resestipendier för läkare, hvilka utomlands sättas i tillfälle att taga reda på lithörande förhållanden.

För min del tror jag att man velat göra denna fråga större, än hvad den till följd af sin egen beskaffenhet visat sig vara. Man har velat på fyra månader bibringa läkare kännedom uti något, som de förut icke inhemtat; men frågan måste icke vara så särdeles stor eller omfattande, om man kan vilja lära personer att på fyra månader rädda en hel armé från olycka. Jag kan för min del sålunda icke föreställa mig att den föreliggande frågan är så särdeles stor och det ifrågasatta anslaget är det visserligen icke heller. Men efter mitt förmenande torde ofvan berörda sjukvård kunna fullt nöjaktigt tillgodoses vid våra redan nu befintliga undervisningsanstalter. Det är visserligen möjligt, att vissa saker måhända icke kunna inhemtas derstädes, t. ex. huru man skall marschera, bära vapen, verkställa transporter, utse lämplig plats för kaserner, läger o. s. v. Men detta är en praktisk sida af saken och denna måste läras i fält under verksamhet derstädes, och kan icke inhemtas på sjukhusen.

Särskildt vill jag erinra derom, att flera af lärarne vid Karolinska institutet förvärfvat sig europeisk ryktbarhet för lyckade operationer och det vore märkligt, om de då icke skulle duga att undervisa uti konsten att operera. För öfrigt finnas det, mina Herrar, uti hvarje särskild gren af läkarevetenskapen specialister: den ene har slagit sig på att bota öronen, den andre ögonen o. s. v., hvarföre kan och bör då icke den, som vill blifva militärläkare, inhemta denna specialkunskap under sin studietid lika väl som dessa andra. Nu har en föregående talare, Herr Linder, sagt att de medicinska fakulteterna icke kunna meddela de specialkunskaper, som fordras för militärläkare. För min del tror jag icke detta, åtminstone icke hvad beträffar våra nuvarande medicinska läroanstalter i Stockholm, ty vi hafva flere professorer och adjunkter, som hafva hvar och en sitt ämne, deruti de meddela undervisning. Och då nu så är förhållandet, få Herrarne medgifva att, om de specialämnen, som fordras för militärläkare, äro så viktiga, lärar väl undervisning i dem vid förutnämnda medicinska institutioner nog äfven meddelas.

*Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)*

*Om anslag till
militärläkares
undervisning.*
(Forts.)

Mau har vidare här talat om den stora manspillan, som i nutidens krig eger rum och sagt, att orsaken härtill skulle vara, att läkarevården i fält vore oriktigt anordnad, men detta kan väl icke vara allvar, ty en sådan omständighet kan väl icke läkarevården afhjelpa, om än aldrig så utmärkt.

Den siste ärade talaren antydde nyss att vi med hvarje dag i krigiskt hänseende sökte skaffa oss svårare förstörelseverktyg, samt att, då man förut stridde i årtal innan man kunde förlora 100,000 man, så går detta nu för sig på en enda dag, men huru läkarevården skulle kunna förhindra detta, kan jag verkligen icke inse.

Jag vill nu icke tala om huru Xerxes, då han på återvägen från Thracien gick öfver Hellesponten, förlorade alla sina män, men, ehuru det nog kan häuda att läkarevården då icke var så bra, så var väl detta ändå icke orsaken till den stora manspillan inom hären.

Den siste ärade talaren har äfven åberopat exempel från franska fälttågen. Det finnes väl icke någon i Kammaren, som icke med häpnad och fasa läst om huruledes, vid fransmännens marsch till Moskwa och efter öfvergången af Beresina, endast en hand full folk vände tillbaka till Frankrike och dock började detta fälttåg med en af de största arméer, världen någonsin sett, men icke kan väl ändock någon vilja påstå, att orsaken härtill var bristfällig läkarevård, ty äfven om hela världens läkare hade funnits der tillstädes, skulle de icke kunnat uträtta något, utan orsaken låg uti öfverbefälhafvarens, Napoleons envishet, och de i högsta grad ogynsamma klimatiska förhållandena.

Vidare har man talat om värnepligtige uuder 1808 och 1809 årens fälttåg, och det är sant att något beklagligare kunna vi icke läsa om, ty det var en här, som frös och svalt, men icke heller härtill låg orsaken uteslutande uti en otillräcklig läkarevård, utan anledningen till den bedröfliga utgången af detta fälttåg är att söka deruti, att de värnepligtige hvarken erhöilo kläder eller föda eller hvad de i öfrigt till sitt uppehälle behöfde; för detta förhållande stod läkar-konsten redlös, ty första vilkoret för en människas välbefinnande är att man, såsom Hufeland säger i sitt testamente, håller fötterna och magen väl varma; men hur skall detta kunna ske uti ett hårdt klimat der kläder saknas? Det är alldeles säkert att en armé, som icke är tillräckligt försedd med proviant, ambulanser och kläder, den upplöses af sig sjelf. På samma sätt var förhållandet vid Solferino; huru skulle väl läkarne hafva räckt till der, för att motarbete all den sårfeber och allt det elände, som människornas förstörelseredskap på detta slagfält åstadkommit?

Enahanda var äfven förhållandet vid Sédan, der den franska armén tillfångatogs. Arméen drefs ned på en sumpmark, der soldaterna fingo stå i gyttna och vatten ända upp på benen. I hvad afseende hade väl läkarne dervidlag kunnat hjälpa, eller tro herrarne väl, att det skulle hjälpt något om en fransk eller tysk läkare gått till den tyske öfverbefälhafvaren och sagt: "det går icke an att vi hålla dem der längre."

Det beror icke på öfverfältläkaren att bestämma när slaget skall

stå och ej heller hvar det lämpligaste stället är för arméen att strida, ty sådana saker ligga icke inom militärläkarnes maktområde.

Man har här dessutom talat om det "röda korset" och alla hafva erkänt, att det är en välgörande institution och att deruti ligger något stort, skönt, menskligt och kristligt; och vi torde litet hvar känna till, hurusom under Krimkriget en engelska, miss Nigthingtale åtföljde engelska arméen och gjorde stor nytta inom sjukvården derstädes, och detta var icke underligt — ty vi måste ju alla erkänna att qvinnan är den bästa sjuksköterskan -- och med detta exempel för ögonen torde vi väl erkänna att den militära sjukvården, som hufvudsakligast afser de sårades skötsel i fält, är af vigt; men icke vinnes denna erfarenhet genom det förslag som motsidans talare antydt.

Nu har en annan talare äfven yttrat, att vi inom kort borde vara beredde på en ny härordning och att man med anledning deraf äfven borde tänka på att ombilda militärläkareyrket.

Ja, mine herrar, det är visserligen otvifvelaktigt, att, då vårt arméväsande utvecklas och förbättras, böra äfven de militärmedicinska anstalterna dermed gå hand i hand, emedan det sedan alltid fordras större och vidsträcktare läkarevård, allt efter som arméens numerär förökas, det tror jag vi alla erkänna, men det är just med tanken derpå som jag anser att vi nu icke böra bevilja ifrågasatt anslag, ty såsom herrarne känna har regeringen, vid de förslag, den förut framlagt till Riksdagen i afseende härå, alltid föreslagit, att de medicine kandidater och unge läkare, som äro värnepligtige, böra under krigstid tjeustgöra inom fältläkarecorpsen och hvad är då naturligare eller lämpligare än att dessa män under fredstid fullgöra sin värnepligt vid en sådan skola som nu är ifrågasatt; men då bör denna värnepligt ske på deras egen bekostnad i likhet med hvad väl kommer ega rum för andra värnepligtige.

Jag tror mig nu med dessa ord hafva visat, att hvad reservanterne hafva i sin reservation sagt, haft ganska goda skäl för sig, om man icke ställer frågan på en ståndpunkt, som den icke bör hafva; icke styltar upp densamma, och gifver den en vidd, som den icke förtjenar till följd af sin egen natur; äfvensom att reservanterne hafva ganska giltiga anledningar för sin åsigt, att denna anstalt i tidernas längd kan blifva af ganska stort omfång. De, som yrkat bifall till Utskottets förslag, kunna åtminstone icke förebrå oss reservanter derför att vi hyst dylika betänkligheter, ty dessa våra motståndare hafva icke yrkat att Utskottets motivering skall utgå, utan yrkat bifall till Utskottets hemställan, deri Utskottet säger:

"dock har Utskottet ansett sig härvid böra framhålla angelägenheten deraf, att ej den nu ifrågasatta åtgärden må leda till inrättande af ett särskildt militärmedicinskt läroverk, hvilket skulle påkalla utgifter, mångdubbelt öfverstigande det nu beräknade anslagsbehofvet."

Utskottet hade väl icke velat skrifva så till Kongl. Maj:t, om icke Utskottet fruktat, att det ifrågasatta anslagsbeloppet icke skulle blifva för ändamålet tillräckligt och i det fallet äro Utskottet och reservanterne af samma åsigt.

*Om anslag till
militärläkarnes
undervisning.
(Forts.)*

Om anslag till
militärläkarens
undervisning.
(Forts.)

Nu tror jag äfven, jag ber att få tillägga detta, att denna fordran, som kallats obillig, nemligen att en läkare skall sjelf förskaffa sig de kunskaper, som erfordras för att få kompetens att söka en plats såsom militärläkare, låter försvara sig, ty skulle vi inrätta en lärokurs, sådan som nu föreslagits, så skulle vi få lof att för alla, som studera för att sedermera erhålla anställning i statens tjänst, inrätta skolor, der de kunna studera för att lära sig sköta sin tjänst.

Herr Domprosten Linder sade, att det vore nödvändigt inrätta en sådan anstalt, emedan de medicinska fakulteterna icke vore så inrättade, att de kunde meddela de specialkunskaper, som för militärläkare erfordrades. Då skulle det också, enligt min åsigt, vara lika nödvändigt för prester, att, sedan de undergått examen vid universitetet gå igenom en särskild kurs för att lära sig predika eller tillämpa kyrkoförfattningarne; de skola visserligen aflägga pastoralexamen, men studierna dertill få de bekosta sig sjelfva och något anslag för sådana personer har icke kommit i fråga. Samma förhållande är med jurister och andra tjänstemän; vilja de hafva praktisk utbildning, så få de skaffa sig den sjelfva, ty staten bekostar ingenting för dem. Det är således min öfvertygelse att den föreslagna anstalten icke är af behofvet påkallad, ty hvad militärläkarne kunna och skola lära sig derstädes, det kunna och böra de hafva lärt sig redan då de såsom läkarekandidater studerade medicin vid universitetet. Detta är min öfvertygelse; derigenom vill jag icke förringa vigten och värdet af den stora uppgift som militärläkaren har för utvecklande och bibehållande af en armés stridbarhet och välbefinnande; och om denna uppgift kunde lösas på det sätt, som här är föreslaget, och kunde en armé räddas med uppoffring af en så ringa summa penningar, som den hvarom är fråga, så skulle jag vara den förste att vilja bevilja detta anslag, men då jag icke kan derom öfvertygas, yrkar jag bifall till den vid betänkandet fogade reservation.

Häruti instämde Herrar *Lasse Jönsson* och *Lind*.

Herr Jöns Pehrsson: Om det kunde blifva mig möjligt att inse nödvändigheten af att bevilja detta anslag, så skulle jag nog gå in derpå, men det har varit mig omöjligt att finna, huru det kan vara nödvändigt att nu precis i denna tid begära detsamma. Ty jag säger, att, om förhållandena verkligen vore sådana, som man låter påskina, så har man begått ett stort fel, då man icke funnit för längesedan, att åtgärd i detta hänseende behöft vidtagas. Det kan väl i detta hänseende, likasom i så många andra, heta bättre sent än aldrig, men jag har tyckt mig märka af diskussionen i detta ämne, att man har sammanblandat saker, som i detta fall icke höra tillsammans, och jag har föreställt mig, att en militär vid sjukdomars behandling icke kan vara annorlunda beskaffad än en annan människa. Om man gör ett besök på Serafimerlasarettet eller Garnisonssjukhuset, så tror jag man skall finna att den vård och behandling de sjuka på ena eller andra stället erhålla icke äro särdeles olika.

Hvad beträffar sjukvården i fält, så tillkommer det en god inten-

dentur och en skicklig öfverfältläkare att ordna densamma på bästa sätt och det låter sig ganska väl göra, utan att inrätta en sådan kurs, som nu är fråga om.

Jag tror därför icke, att, huru man än ser saken, man kan komma till den öfvertygelse, att det är alldeles ovilkorligt nödvändigt, att, på sätt nu är föreslaget, inrätta en särskild lärokurs; jag tror att det är vida mera praktiskt, att, om det är alldeles nödvändigt att något göres i detta afseende, man beslutar att vid universiteten tillsätta lärare, som kunna undervisa i de specialkunskaper, som kunna vara nödvändiga för militärläkare.

Men jag upprepar ännu en gång, att uppdraga en skilnad mellan sjukdomar i allmänhet hos militära och civila personer, synes mig ingalunda rimligt. Deremot finnes stor skiljaktighet i de sjukdomar, som bland militärer förekomma i fredstid eller under krig. Men tänka vi på förhållandena under krig, tror jag ej det af Utskottet afsedda ändamålet kunna vinnas på det af Utskottet föreslagna sättet. Detta ändamål torde lättast vinnas genom anställande vid universiteten och Karolinska institutet af lärare, som kunde bibringa läkarne de erforderliga specialkunskaperna, och jag föreställer mig att det af Utskottet föreslagna sättet är opraktiskt och icke skall leda till målet, om vi besinna, hvilken stor mängd militärläkare vi behöfva och huru få af dem skulle kunna erhålla erforderlig undervisning på det sätt, Utskottet ansett tillräckligt. För min del tror jag oss med lugn kunna afslå detta förslag, i synnerhet som, efter min tanke, vi ej behöfva låta skrämra oss af talet om krig, hvilket, såsom jag hoppas, ej skall så snart hem-söka oss. Man bör ej heller framdraga de sorgliga exemplen från fornda dagar, då folket skickades ut i krig, utan tillräcklig föda och kläder; ty läkarevården hjälper intet, då nödiga anstalter, som tillhöra intenduren, saknas eller äro bristfälliga. För öfrigt torde en skicklig öfverfältläkare kunna så ordna sjukvården i ett blifvande krig, det Gud förbjude, att underläkarne kunna utan inrättande af sådana anstalter, som med förslaget afses, vara till behöflig hjälp och nytta. Dessutom blir väl nödvändigt, då nya arméorganisationen kommer att genomföras, att gå ännu längre än hvad nu är föreslaget.

Jag yrkar afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Gumælius: Bland de redan två gånger bordlagda ärenden, som i dag förekomma på föredragningslistan, står främst detta Stats-Utskottets utlåtande, angående reglering af utgifterna under fjerde hufvudtiteln. Utlåtandet innehåller 71 olika punkter och vi hafva nu hunnit till den första af dem, hvilka egentligen kunna gifva anledning till någon diskussion. Den gäller ett belopp af 8,500 kronor och klockan är nu snart half ett. Jag har velat påpeka dessa enkla sakförhållanden, helst jag hos Herr Talmannen gjort mig underrättad, att en hel rad af talare ytterligare begärt ordet, troligen för att hålla värtaliga föredrag i detta därför särdeles lämpliga ämne. För min del vill jag endast tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Stats-Utskottets förslag, och skall noga akta mig för att till de goda skäl, som därför anförts, lägga ytterligare andra, äfvensom att

*Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)*

Om anslag till
militära läkares
undervisning.
(Forts.)

upprepa dem, hvilka redan blifvit sagda och till och med omsagda. Jag yrkar derföre helt enkelt bifall till Stats-Utskottets förslag och hoppas, att frågan icke måtte blifva föremål för gemensam votering, hvars utgång för öfrigt icke kan vara tvifvel underkastad. Första Kammaren har visserligen voterat med anledning af denna punkt, men voteringen gälde endast, huruvida punkten borde antagas i dess helhet, eller ifrågasatta anslagsbeloppet beviljas med uteslutande af sista delen utaf samma punkt. Första Kammaren har emellertid godkänt Utskottets förslag oförändradt, och detta lärer väl också blifva Riksdagens beslut, hurudan utgången af denna öfverläggning i Andra Kammaren än må blifva, hvadan bäst torde vara att äfven Andra Kammaren nu godkänner samma förslag.

Herr Torpadic: Efter det memento, som den siste talaren gaf, vill jag försöka att i mitt anförande vara lika kort som han. Jag börjar med medgifvandet att vårt fosterland gjort mycket för sjukväsendet i allmänhet och vill utsträcka detta omdöme jemväl till den militära sjukvården. Men just derföre att vi i detta fall vunnit en position, är det som jag icke är lågad att öfvergifva den. Och har man i det upplysta 19:de seklet, en tid, då allt sträfvar att gå framåt, en sådan position, måste man väl gå allt mera fram, och det är just detta, som äsyftas med det begärda anslaget. Man har här ordat mycket om behöfvat af samma anslag och jag torde derföre icke nu behöfva yttra mig derom. Anledningen att jag det oaktadt dristat begära ordet, är att jag under den föregående öfverläggningen särdeles lifligt erinrats om ett yttrande af vår store konung, som här gent öfver, under Riddarholmskyrkans hvalf, sofver den långa sömnen.

Då han gick till den drabbning, i hvilken han förlorade lifvet, yttrade han nemligen till de tyska riksstatsborgare, i hvilkas vård han, kanske med aning om sin snart förestående bortgång, öfverlemnade sin drottning: "Käre vänner, kriget är dock ett Guds straff för människornas ondskan" och svårligen lärer väl någon i 19:de seklet kunna bestrida rättigheten häraf. Men om så är, bör man väl ock gå än längre och säga att allt, som kan göras för att minska krigets elände, också bör göras; och då man för detta ändamål offrar en skärf, offrar man ej på Bellonas blodiga altare utan på ett annat, vida ädlare, nämligen *menniskokärlekens*. Jag yrkar för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr Key: Sedan jag begärde ordet har mycket blifvit yttradt för detta förslag och mycket mot detsamma. Jag skall derför ställa mig till efterrättelse talarens från Nerike uppmaning att icke upprepa något af hvad som förut blifvit sagt till försvar för förslaget, men det må likväl tillåtas mig — saken är nemligen viktigare än den ser ut, viktigare än beloppet i fråga — att bemöta några af de skäl, som blifvit anförda mot detta förslag.

Man har, synes det mig, hufvudsakligen fäst sig vid två omständigheter, den ena att det skulle vara obilligt af dessa militärläkare att begära ett särskildt anslag, för att blifva i tillfälle genomgå ifråga-

varande kurs, hvilket de allt för väl kunna göra på egen hand. Den andra omständigheten är en fruktan för att den inrättning, hvars åstadkommande man åsyftar med detta anslag, skulle komma att växa och svälla ut till en stor militärmedicinsk apparat.

Hvad den första invändningen mot detta anslag för militärläkarna angår, har man trots sig finna, att 7 kronor om dagen jemte fri bostad skulle vara alldeles för lockande och generöst. Men, mine herrar, det är här icke fråga om läkare, som skola taga sin examen, utan om sådana, som redan fullbordat sin kurs såsom civilläkare, utgått i det praktiska lifvet och som hvar och en på sin ort redan förvärfvat sig sin utkomst. Då man nu begär att dessa läkare, för att utbilda sig i speciellt militär-medicinskt hänseende, skola lemna sin praktik, sitt hem och kanske sin familj, är då detta anslag för mycket eller kan man verkligen tro, att utsigten till dessa 7 kronor om dagen skall vara så frestande för dem, att de skola lemna allt annat endast för att erhålla dessa 7 kronor?

Man har vidare yttrat farhågor för att denna anstalt skulle blifva för stor. En fackman har i Stats-Utskottet upplyst, att antalet af militärläkare i Sverige utgör omkring 100. Om man beräknar desses tjänstgöringstid till omkring 20 år, hvilket visst icke är en för lång utan tvärtom en alltför kort tidsberäkning, så skulle det årliga behofvet af militärläkare endast blifva 5, och med sådana siffror för ögonen synes det mig vara att "se spöken på ljusa dagen", då man talar om att *detta* skulle komma att föranleda till en stor militär-medicinsk anstalt.

Man har visserligen här påpekat — och jag skall icke upprepa några af de siffror, som i detta afseende blifvit anförda — den ofantligt ringa procenten af döda till följd af sina sår i jemförelse med den förfärande procenten af döda på sjukhusen, som senare tiders krig visat, men man har icke i samma mån framhållit — och det är därför jag nu ber att få göra det — huru intrycket af dessa olyckliga resultat i Krimkriget och i det italienska kriget föranledde under inbördeskriget i Amerika en vändpunkt i den militära helsovården, huru man då vidtog helt andra och förbättrade militär-medicinska åtgärder, och att *derigenom* procenten af de döda på hospitalen i jemförelse med dem som dött af sina sår reducerades till en helt olika siffra. Denna lärdom tog det vakna Tyskland efter och resultatet häraf visade sig i detta lands senaste krig med Frankrike, der ett så gynnsamt förhållande egde rum, att då den nämnda procenten förut förhöll sig som ett till tio, detta missförhållande i sagde krig nästan utjempnades. Detta är ett faktum, öfver hvilket man bör noga reflektera. Om man med ett så ringa belopp, som det nu föreslagna — och Utskottet har för säkerhetens skull sökt begränsa detta, ehuru det, genom hvad jag förut yttrat om militärläkarnes antal, torde vara visadt att denna gräns icke har något stort behof af att öferskridas — om, säger jag, man inom dessa gränser kan bidra att en gång i framtiden när det gäller — och ingen vet när detta kan inträffa — rädda några tusen människolif, måtte icke då dessa 8,500 kronor årligen skola vara väl använda?

Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)

Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)

Jag vill icke längre uppehålla herrarne, men ber dock att till slut få citera några ädla och vackert sagda ord af en fackman, som i en utförlig och grundlig afhandling om just detta samma ämne slutar på följande sätt: "Säkerligen är likväl det folk klokast och lyckligast, som, utan egen trängande nöd, förstår att draga praktiska slutsatser af andra nationers bättre erfarenhet och som, utan alltför dyrköpta förluster, lärt sig att skapa en ändamålsenlig militärhelsovård i fred som i fält samt fullständigt lärt sig inse, att krigaren själf är det dyrbaraste och ädlaste af allt krigsmateriel".

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag har mycket lätt för att efterkomma Herr Gumælii uppmaning och kan således fatta mig kort.

Här har så mycket blifvit taladt för nyttan och nödvändigheten af ifrågavarande anslag, att för den, som icke redan kunnat fatta detta, saken verkligen måste vara ofattlig.

För öfrigt vill jag i fråga om militärläkarnes förändrade ekonomiska ställning meddela den upplysning, att förste bataljonsläkarens lön numera visserligen uppgår till 1,800 kronor och andre bataljonsläkarens till 900 kronor, förutom 3 kronor om dagen i tjänstgöringspenningar; men dessa löneförmåner synas mig ingalunda vara så fördelaktiga, att de kunna locka läkaren från sin enskilda praktik. Jag anser tvärtom, att staten bör bekosta deras undervisning i de ämnen, hvarom här är fråga; ty annars är att befara att militärläkarnes antal snart nog skall blifva otillräckligt.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Visserligen har jag i min reservation uttalat min åsigt i förevarande fråga; men jag kan dock icke underlåta att med anledning af hvad under diskussionen förekommit yttra några ord.

En talare på motsatta sidan har genom de förskräckligaste skiltringar af huru folket i krig dör på sjukhusen i långt större massor än på slagfältet o. s. v., sökt uppröra våra känslor, och detta på ett sätt som skulle kunna ge anledning till den föreställningen, att Utskottet icke för sin del skulle vilja bidra till att förekomma eller lindra det elände, kriget för med sig, äfven om detta skulle kunna åstadkommas med ett så litet anslag som det nu ifrågavarande, eller 8,500 kronor. För egen del skulle jag dock anse mig illa uppfylla samvetets bud, om jag, med insigt om att på detta enkla och billiga sätt kunna vinna ett så stort mål, som det hvarom förslaget handlar, ändock skulle vilja motsätta mig detsamma.

Ser man på innehållet af den vid den Kongl. propositionen fogade bilagan, finner man emellertid att hela frågan reducerar sig till bestämmandet af en årlig lärokurs på fyra månader för arméens bataljonsläkare. Vidare heter det, att genomgåendet af denna lärokurs icke skall vara obligatoriskt, utan skall det ankomma på läkarne själfve att underkasta sig densamma eller icke. Men göra de det ej, så frågas: hvad har man då vunnit med detta anslag? Vilja de åter underkasta

sig den nya kursen, så bör man dock anmärka att här icke är taladt om att regementsläkarne jemväl skulle genomgå någon sådan kurs. Meningen tyckes således vara, att bataljonsläkaren skulle i berörda hänseende förskaffa sig högre insigter, än regementsläkaren; men detta åter komme att menligt inverka på subordinationsförhållandet dem emellan. Så vidt jag kan finna, vore det derföre bättre, om regementsläkarne företrädesvis finge genomgå denna kurs.

Nu ber jag dock herrarne lägga märke till att reservanterne behjertat dessa förhållanden. Reservanterne hafva nemligen uttalat den åsigten, att, derest den undervisning, som vid de nuvarande medicinska läroverken meddelas, ej är för *militärläkarens* — således både bataljons- och regementsläkarens — utbildning tillfyllestgörande, den erforderliga kompletteringen af denna bildning skulle kunna och böra anordnas vid de redan befintliga undervisningsanstalterna eller ock genom praktiken vid sjukhus. Reservanterne hafva derjemte ansett, att denna komplettering borde försiggå samtidigt med de öfriga medicinska studierna, äfvensom att, i anseende till militärläkarnes numera betydligt förhöjda aflöning, desse borde, utan statens särskilda medverkan, på egen bekostnad underkasta sig några månaders förlängd kurs, för att bereda sig den kompetens, som för militärläkaretjenst kan varda bestämmd. Vill man söka inträde på den civila embets- eller tjänstemannabanan, är praxis också den, att, innan man der erhåller någon tjenst, sökanden måste hafva förvärfvat sig kompetens till tjensten. Här åter skulle det blifva alldeles tvärtom; här skulle kursen i fråga icke blifva obligatorisk för alla. Det heter nemligen i ofvan återopade bilaga till den Kongl. propositionen, att, derest de redan före 1876 vid arméen anställda ordinarie bataljonsläkare önska genomgå kursen, tillfälle dertill skall dem beredas. Önska de det ej, så få de i allt fall uppbära lika stor lön som de militärläkare, hvilka underkastat sig den nya undervisningskursen. Jag hade annars trott och tror fortfarande att denna undervisning skall kunna bibringas dem, som inträda på läkarebanan, i sammanhang med de öfriga, till facket hörande ämnena. Jag vet dessutom icke hvarifrån man skulle erhålla skickligare lärare i kirurgi eller medicin m. m. än dem vi nu hafva. Skulle man i detta hänseende nödgas anlita andra läkare, så fruktar jag, att desse skulle vida sämre än de förre meddela denna undervisning.

Man har från den sida jag tillhör vidare påpekat, att det ifrågasvarande anslaget sannolikt icke skulle komma att stanna vid endast 8,500 kronor, hvilket Herr Key åter bestridt, under förklaring att de som fruktade härför sågo spöken midt på ljusa dagen. Jag tillåter mig med anledning häraf erinra Herr Key om, att det just var på hans förslag som Utskottet velat vid beviljandet af det begärda beloppet få det vilkor fästadt att sådana åtgärder vidtoges, hvarigenom det af Utskottet tillstyrkta anslagsbeloppet icke komme att öfverskridas, utan blefve för ändamålet tillräckligt. Går man till Kongl. Maj:ts proposition, så finner man visserligen att anslaget med afseende å närvarande förhållanden är tillräckligt; men der antydes äfven att under andra förhållanden, såsom t. ex. efter införandet af en ny härordning o. s. v., behöfvat kan komma att växa. Jag för min del är också

Om anslag till
militärläkarens
undervisning.
(Forts.)

Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)

öfvertygad om, att det då skall blifva nödvändigt inrätta *nya* läroverk icke allenast för menniskoläkares utbildning, utan äfven för hästläkares vid regementena; ty det går ej an att pruta i dylika afseenden. Riksdagen har dessutom visat sig mera mån om hästarne vid arméen än om folket och skall väl derföre nog också sedermera bevilja anslag till ett fullständigt läroverk för militär-hästläkare, sedan det nu ifrågasvarande anslaget en gång väl blifvit bifallet. Man har här i förskräckliga färger utmålat de många dödsfallen på slagfältet och i sjukhusen under sista kriget mellan Frankrike och Tyskland; men man har dervid förbisett, att denna omständighet bör tillskrifvas det förhållandet, att krigen numera icke, såsom förr, pågå i flera år, utan afgöras mycket hastigt. Likaledes har man påpekat, att förhållandet mellan dem, som dött på slagfältet och i sjukhusen, ställer sig som talen 7:10, men sådant är dock i min tanke ej möjligt att riktigt kontrollera. Vi hafva ju ofta hört omtalas i läkaresällskapernas årsberättelser många fall der "kuren lyckades, men patienten dog"; och så torde möjligen vara händelsen äfven i nu förevarande hänseende. Jag tror derföre att ändamålet mycket bättre skulle vinnas genom bestämmelsen, att i läkarnes kurs vid universiteten och Karolinska institutet skulle ingå fordringarne på kompetens jemväl i förevarande hänseende; derigenom skulle, förmodar jag, bristen på kompetente personer ej blifva fullt så stor, som man föreställer sig.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag å Utskottets och bifall till reservanternes hemställan.

Herr Leijer: Efter de många utmärkta anföranden, som blifvit hållna till förmån för nu föreliggande förslag, behöfver jag ej yttra många ord. Jag begärde derföre också ordet egentligen endast med anledning af de yttranden, som nyss fäldes af en ärad talare och ledamot af Stats-Utskottet, hvilken torde kunna anses som en exponent för deras åsikter, som äro mot förslaget. Bland hans yttranden vill jag dock till bemötande upptaga endast dem, som förut ej blifvit besvarade.

Först och främst anmärkte den ärade talaren, att militärläkarnes löneförmåner förlidet år blifvit höjda med 100 procent och att redan deri förefunnes ett tillräckligt skäl för afslag, men jag kan för min del icke finna ett sådant skäl giltigt, då jag nemligen icke kan inse, att kunskaper bibringas någon derigenom att hans lön förhöjes; ehuru jag af denna löneförhöjning icke erhållit ett enda öre, känner jag dock med mig sjelf att mina kunskaper icke skulle blifvit bättre, äfven om denna löneförbättring kommit mig till del. Det skälet måste jag således, och som jag förmodar, äfven den ärade talaren sjelf vid närmare besinning underkänna.

Dernäst yttrade samme talare, att redan för närvarande undervisning uti de här ifrågasatta ämnena meddelas vid garnisonsjukhuset, samt talade dervid äfven om stipendiaterna. Jag ber med anledning deraf att få, förklara, att jag för min del icke kan gilla — och slutligen icke mången annan heller — dessa stipendiaters användande såsom läkare, knappt nog, som ett nödhjelpsmedel. Och hvad kunna

*Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)*

väl för öfrigt dessa medikofilar, hvilka ännu icke förvärfvat den ringaste kännedom om medicinen, hafva för nytta af ofvan sagda undervisning, och hvad gagn kunna de göra vid anställning, vare sig vid den militära eller den civila sjukvården? Den militär-medicinska undervisning de blifvande läkarne på detta sätt erhålla vid garnisons-sjukhuset anser jag således för min del på långt när icke tillräcklig.

Jag vill, såsom ett bevis på de studerandes egen uppfattning deraf, åberopa, att redan år 1834 ingingo medicine studerandena i Upsala till Sundhetskollegium med en begäran att slippa dessa kommanderingar och de retemedel att afbryta sin kurs, som kunde ligga uti dessa stipendier. Vår utmärkte lärare, Professor Hvasser, understödde jemväl på det högsta denna begäran; men att densamma icke vann afseende må man kanske icke förtänka Sundhetskollegium, då man vet, att det, i anseende till den då rådande läkarebristen, ej hade annan utväg att tillgripa. Men vare härmed huru som helst — icke lärer väl detta i någon mån ersätta den nu ifrågasatta undervisningen.

Den ärade talaren har vidare sagt, att det vore omöjligt att på fyra månader inhemta de erforderliga insigterna i den militära hälsovården. Men man måste dock besinna, att det är medicine doktorer eller licentiater, som skola genomgå denna kurs, och att dessa väl måste anses ega den underbyggnad, att det för dem icke kan vara utan betydighet, om de under en tid af fyra månader egna sig åt ett specialstudium i läkekonst, och att detta är något helt annat än en sex månaders kurs för i medicin alldeles okunnige, som talaren nyss ville sätta i stället.

Den ärade talaren frågade äfven, om det finnes några läkare med tillräckliga insigter att undervisa i det nya läroämnet. Jo, det finnes verkligen redan nu militärläkare, som varit i främmande krigstjänst och som genom praktisk öfning veta, huru med denna hälsovård bör vara staldt; det är således icke helt och hållet brist å personer, som känna dessa förhållanden. Dessutom, om än icke så vore fallet, finnes dock en och annan militärläkare, som sjelf måst lära sig det för hans yrke erforderliga och som tagit hit hörande ämnen till sin specialitet. Ja, vi hafva till och med sett några af dem uppträda som författare inom denna bransch af medicinen. Ämnen till lärare vid den blifvande militär-medicinska lärokursen torde således icke saknas.

Samme talare yttrade vidare, att det, enligt hans tanke, vore fullkomligt origtigt att bland läroämnena i denna kurs inginge frågan om födoämnena och klädseln, som hellre borde praktiskt läras i krig. Det är redan af en annan talare förut nämndt, huru dyrbart det skulle blifva att skicka hvarje militärläkare ut i krigstjänst, för vinande af erforderlig utbildning i sitt yrke; men det har icke blifvit påpekadt, att samma resultat kan med mycket mindre kostnad vinnas genom att utskicka en eller annan läkare att tienstgöra i en krigförande armé och sedermera låta honom meddela hvad han inhemtat åt andra.

Han har för öfrigt mycket misstagit sig i afseende på möjlighe-

Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)

ten att praktiskt lära känna hithörande ämnen, något som, efter min tanke, icke låter sig göra. Så t. ex. erfordras, hvad beträffar födoämnen, bland annat en noggrann kännedom om, huru stor kvantitet qväfve- och kolhalt som är för människan nödig att ur födoämnen upptaga; huru mycket hvarje slag deraf innehåller och huru de på lämpligt sätt böra tillagas, för att på en gång icke skrymma och dock innehålla till sina proportioner riktigt avvägda och för helsan tjenliga beståndsdelar. Men allt detta är sådant, som inhemtas genom teoretisk bildning, men icke genom öfning vid fälttjenstgöring.

Vidare har samme talare yttrat, att han ansåg, att de läkare, hvilka tjenstgöra såsom värnpligtige, borde derunder genomgå en sådan militär-medicinsk skola, för att sedan användas såsom militärläkare. Jag gillar fullkomligt denna åsigt, och anser, att det alls icke skulle skada, att dessa läkare genomginge en sådan kurs under den tid, de eljest skulle tjena såsom värnpligtige, och att de sedermera, i händelse af krig, finge tjenstgöra såsom extra läkare. Men blir väl häraf en följd, att vi kunna undvara hela vår militärläkarecorps? Nej, de fasta militärläkarne behöfvas nog i alla händelser, för att — så att säga — styra helsovården inom armén, hvaremot de värnpligtige läkarne kunna användas till förstärkning af de förre.

Den ärade talaren yrkade ock, att militärläkarne sjelfva böra skaffa sig behöflig undervisning. Häremot hade redan förut blifvit invändt och jag nödgas upprepa det: hvar skola de kunna erhålla denna undervisning, då någon läroanstalt för sådant ändamål icke finnes. Han påstod äfven, att den föreslagna åtgärden vore öfverflödig, att den i händelse af krig icke torde kunna rädda någon, men ock i samma andetag, att det vore väl, om en armé kunde räddas med så litet. Jag åter hoppas att, om också vår armé härigenom icke skall kunna räddas, den dock bör i ganska betydlig mån kunna *bevaras*. Han gick slutligen så långt att han förklarade, det militärläkarekonsten icke gagnade till något, och framdrog såsom exempel derpå Napoleons fälttåg mot Ryssland och öfvergång af Beresina år 1812, då dennes armé fullkomligt förstördes. Han glömde dock dervid, att ännu på den tiden allt för litet afseende fästades vid arméns sjukvård, för hvilken dittills nästan intet var gjort; och han misstager sig fullkomligt, om han tror, att militärläkarevården då icke egde någon betydelse, och att armén sjelf icke förstod att uppfatta densamma. För att ådagalägga motsatsen, ber jag att i några ord få omtala en anekdot från detta fälttåg.

Vid Napoleons sida stod såsom fältläkare vid denna tid Baron Larrey, hvars namn är känt i hela världen och som till och med öfver Napoleon egde ett stort inflytande, ett inflytande, som icke torde varit så alldeles utan betydelse för hären, enär, om han ej funnits, franska armén kanske icke framkommit ens till den af talaren nämnda Beresina. Huru pass stort inflytande han hade på Napoleon kan synas deraf, att han vågade föreslå och äfven lyckades förmå Napoleon att genom generalordres anbefalla sina stabsofficerare att låta nedskjuta sina dyrbara hästar för att skaffa färskt kött åt sjukhusen vid en far-

lig kringrättning och för att motarbeta en börjande fältsjuka. Vid öfvergången af en flod — jag tror till och med att det var vid den nämnda Beresina — hade Larrey nära nog kommit öfver den befintliga bron, då han märkte, att han på den lemnade stranden qvarglömt några ytterst nödvändiga instrument. Han begaf sig då tillbaka; men, då han, efter att hafva funnit instrumenten, åter skulle begifva sig öfver bron, var detta omöjligt, så spärrad som den då var af soldater. I detsamma anlände äfven Napoleon, och trots stränga befallningar att ge rum för kejsaren, kunde Napoleon icke komma fram, men soldaterna, då de igenkände Larrey, utropade: "se der Larrey, han har hitills räddat oss, låtom oss en gång rädda honom" och lyftad på soldaternas armar fördes han öfver allas hufvuden till andra stranden. Detta torde utgöra ett otvifvelaktigt intyg derpå, att armén visste, att Larrey gjort något för dem. Men han har gjort mera; han är nemligen troligen den förste, som förmått fästa uppmärksamheten på vigten af läkarevården i krig, och vi hafva kanske honom i första rummet att tacka för impulsen till hvad som nu sker i den vägen i alla länder.

*Om anslag till
militärläkares
undervisning.
(Forts.)*

På dessa af mig nu anförda grunder ber jag, att herrarne icke skola tveka att bevilja ett så litet anslag, som det förevarande, då, såsom den värde ledamoten af Stats-Utskottet så träffande antydde, "genom så litet kan uträttas så mycket" för arméns räddande.

Öfverläggningen var slutad. Herr vice Talmannen gaf propositioner, enligt de gjorda yrkandena, såväl på bifall som afslag och förklarade sig anse den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 8:de punkten af utlåtandet N:o 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammararen afslagit Utskottets hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 94 ja mot 72 nej; och hade således Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 9.

Bifölls.

Angående
bataljons- och
svadrons-
hästläkare-
befattningarne.

Punkten 10.

I en inom Första Kammaren afgifven motion (N:o 37) hade Herr *B. von Geijer* föreslagit, att de bataljonshästläkare-befattningar, som i de Kongl. Maj:ts nådiga proposition till 1875 års riksdag vidfogade lönestater funnos upptagna, måtte tillsättas med löner à 1.200 kronor, samt att svadronshästläkare-befattningarne måtte i mån af nuvarande innehafvares afgang indragas.

Utskottet hade beträffande denna motion hemställt:

att densamma ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsning af denna hemställan yttrade

Herr Liss Olof Larsson: Jag anhåller vördsamt, att äfven nästföljande punkt i betänkandet måtte varda i sammanhang med den nu förevarande föredragen, då deri jemväl är fråga om hästläkare, ehuru i den förra om bataljons-, i den senare om svadronshästläkare.

I anledning af Herr Liss Olof Larssons sålunda framförda anhållan, beslöts, att jemväl *punkten 11* nu skulle föredragas, och att öfverläggningen finge omfatta båda punkterna, kommande efter dess slut särskilda propositioner att gifvas rörande hvardera punkten.

I *punkten 11* hade Utskottet yttrat sig öfver Kongl. Maj:ts förslag, att aflöningsförmånerna för svadronshästläkarne vid indelt regemente eller corps måtte så bestämmas:

lön kr. 800.
dag aflöning under vapenöfningarne à 1 krona, beräknad
förslagvis för 60 dagar till „ 60.
portion under vapenöfningarne, hvarjemte nummerlönen bibehålles;
och att, vid bifall härtill, de härför nödiga medel måtte, intill dess
ordinarie aflöningsanslag blefve för indelta armén uppförda, få utgå
från de anslag, hvarmed likartad aflöning vid indelta armén nu be-
strides.

Och var af Utskottet den hemställan gjord, att nämnda förslag måtte bifallas utan annan ändring, än att lönen för indelta arméns svadronshästläkare skulle, i stället för 800 kronor, bestämmas till 700 kronor.

Sedan nu sist omförmälda hemställan äfven blifvit för Kammaren uppläst, lemnades ordet åter till

Herr Liss Olof Larsson, som då anförde: Mot de nu föredragna tvenne punkterna har jag inom Utskottet icke anmält någon reservation, emedan jag glömde det vid den 10:de och jag sedermera

ej ville göra det vid den 11:te, då båda punkterna afhandlade samma sak, och ber således att nu få tillkännagifva det samt på samma gång förklara, att jag icke kan biträda Utskottets hemställan i den senare punkten.

Under diskussionen om en föregående punkt i detta betänkande yttrade jag, att jag vid en följande punkt skulle visa, det Riksdagen städse visat sig mera öm mot hästarne än mot menniskorna i armén; och jag vill nu försöka lemna bevis härför.

I Kongl. Maj:ts proposition är löneförhöjning för sqvadronshästläkarne begärd. För min del kan jag dock ej finna annat än att sqvadronshästläkarnes antal för närvarande är för stort, och att Kongl. Maj:t i följd deraf, för den händelse ett tillräckligt antal dylika läkare icke utan löneförhöjning kunnat erhållas, hade bort göra en hemställan om indragning af åtskilliga sqvadronshästläkaretjenster, hvarigenom en bättre aflöning för de återstående skulle kunnat utan förökadt anslag från Riksdagens sida beredas. På hvarje sqvadron finnes nemligen en sqvadronshästläkare. Då, så vidt jag tror, hvarje sqvadron består af 100 nummer, af hvilka dock några alltid äro vakanta, emedan afgiften därför är anslagen till diverse andra ändamål inom regementet, så lärer således väl ingen vilja förneka, att det ligger ett oerhördt slöseri med arbetskrafter och läkarevård i att sålunda anställa en hästläkare för hvarje hundratal hästar. Sqvadronshästläkarne hafva till och med hvar och en i sjelfva verket icke ens 100 hästar att sköta, ty utom sqvadronshästläkarne äro vid regementet anställda äfven regements- och eu bataljons-hästläkare, hvarigenom det antal hästar, hvars skötsel ankommer på hvarje af regementets hästläkare, uppgår till endast 80 eller 90. Man torde väl ändå få medgifva, att detta är något för många läkare i förhållande till hästarnes antal. Af statistiska berättelserna finner man, att i landet finnas omkring 460,000 hästar. Skulle man i allmänhet vilja hafva en läkare för hvarje hundrade häst, så skulle man sålunda behöfva 4,600 hästläkare i landet. Jag tror, att enhvar måste medgifva, att anställandet af ett så stort antal hästläkare skulle vara en orimlighet, detta äfven om det skulle äläggas dessa läkare att sköta andra djur än hästar. Sqvadronshästläkarne hafva dock icke annan på tjensten beroende skyldighet än att sköta sqvadronens hästar. Jag vill dessutom tillägga, att Kongl. Maj:t sjelf erkänt, att sqvadronshästläkarnes antal för närvarande är för stort, då Kongl. Maj:t i sin till nästlidna års Riksdag aflättna nådiga proposition angående statsregleringen förklarade, att, såvida en bataljons-hästläkare för hvarje bataljon anställdes, sqvadronshästläkarne skulle blifva öfverflödiga och kunna ersättas med hofslagare. Nu säger man likväl, att då man icke fick bataljons-hästläkare, som äro lika qualifice-rade som sqvadronshästläkarne, så skall man hafva 5 hästläkare af sistnämnda slag i stället för en bataljons-hästläkare. Nyss anförda omständighet utgör dock ett erkännande från Kongl. Maj:ts sida, att de förras antal är för stort.

Detta framgår äfven, så vidt jag kan förstå, deraf, att det vid artilleriregementena icke finnes några hästläkare utom en regements- och en bataljons-hästläkare. Detta gör två hästläkare för hela rege-

*Angående
bataljons- och
sqvadrons-
hästläkare-
befattningarne.
(Forts.)*

*Angående
bataljons- och
sqvadrons-
hästläkare-
befattningarne.
(Forts.)*

mentet, under det att vid de större kavalleriregementena finnas icke mindre än sammanlagdt 11 och vid de mindre 6. Menniskoläkarne vid regementena äro deremot icke flere än två bataljons- och en regementsläkare, ett bevis på sanningen af hvad jag i mitt förra yttrande nämnde, att man visat sig ofantligt öm om djuren i jemförelse med människorna i armén. Nu kan man visserligen invända, att Kongl. Maj:t i fjor föreslog indragning af alla sqvadronshästläkare-befattningar mot vilkor att en bataljonshästläkare tillsattes vid hvarje bataljon och en hofslagare vid hvarje sqvadron. Men detta förslag afstyrktes af Stats-Utskottet; och härvid gick enligt handlingarne så till, att Kongl. Maj:ts förslag i fråga om tillsättande af bataljonshästläkare afslogs af Utskottet, men deremot i öfrigt, således äfven i fråga om hofslagare, tillstyrktes. För min del var jag emot hela denna reglering, då de särskilda punkterna diskuterades.

Under diskussionen upplystes sedermera i begge Kamrarne, att på 8 à 10 ställen i betänkan det tryckelet tillkommit, att der stod sqvadronshästläkare i stället för hofslagare, hvilken rättelse äfven intogs i protokollet och sålunda blef Riksdagens beslut. Nu säger man, att, när Riksdagen i fjor förkastade det förslag, som i detta hänseende framställes, man nu icke kan göra annat än bifalla den af Kongl. Maj:t begärda löneförhöjningen för sqvadronshästläkarne samt således icke bifalla Herr von Geijers motion. För min del tror jag dock, att Riksdagen mycket väl kan afslå denna löneförhöjning, utan att derföre bifalla Herr von Geijers motion; ja, jag anser till och med Riksdagen vara fullt befogad dertill. Riksdagen reglerade i fjor sqvadronshästläkarnes löneförmåner och bestämde dessa hästläkares så väl antal som lönevilkor. Nu har det emellertid visat sig, att det redan behöfves ytterligare tillskott till dessa läkares löner; och länge torde det väl icke heller dröja, inman det behöfves tillskott jemväl i deras portioner, ty de skola naturligtvis hafva bättre portioner än hofslagarne.

Jag tror således, att man under nuvarande förhållanden mycket väl både kan och bör afslå Kongl. Maj:ts framställning om löneförhöjning åt ifrågavarande hästläkare. Skulle emellertid en löneförhöjning för hästläkarne i allmänhet befinnas erforderlig, så torde man till en kommande riksdag kunna förvänta ett förslag från Kongl. Maj:t att genom indragning af några utaf dessa befattningar bereda innehafvarne af de öfriga skäligen löneförbättring, utan att derför tillskott från statens sida behöfves anlitas. På samma gång jag således yrkar afslag å Utskottets hemställan i 11:te punkten, anhåller jag om bifall till dess hemställan i den 10:de punkten, emedan jag icke anser mig kunna bifalla den i sistnämnda punkt omhandlade motionen, såsom saknande den utredning från regeringens sida, som jag tror vara för ändamålet behöflig. Att jag åter begärt de begge punkternas fördragning i ett sammanhang har varit derför, att man icke, i fall den 10:de punkten bifölles utan att jag gjort någon anmärkning mot den 11:te, skulle kunna säga, att jag försutit min rätt att yrka afslag på den elfte.

Herr Talmannen, som återkommit under det Herr Liss Olof Larsson yttrade sig, gaf härpå ordet åt

*Angående
bataljons- och
sqvadrons-
hästläkare-
befattningarne.*
(Forts.)

Grefve Björnstjerna, hvilken anförde: Såsom I torden erinra Er, mine herrar, innehöll Kongl. Maj:ts till förhållne Riksdag afgifna statsregleringsproposition just detsamma som den siste talaren antydt såsom önskvärdt, eller att vid kavalleriet skulle finnas regements- och bataljons-hästläkare, men att sqvadronshästläkarne skulle indragas. Härpå svarade Riksdagen, att bataljons-hästläkaretjensterna, såsom varande nya befattningar, icke borde tillsättas förrän ett nytt härordningsförslag blifvit antaget, och att allt således skulle förblifva vid det gamla, d. v. s. att sqvadronshästläkaretjensterna skulle bibehållas. Detta Riksdagens svar var äfven ganska väl betänkt. Kongl. Maj:ts framställning i ämnet stod nemligen i sammanhang med förslaget till ny härordning, efter hvars antagande kavalleriet naturligtvis komme att ligga i garnison, då det blefve lika lätt för ett par veterinärer vid ett kavalleriregemente att handhafva sjukvården der, som det, på sätt den siste talaren framhållit, är för de tvenne hästläkarne vid hvarje artilleriregemente att fullgöra sina åligganden. Men förhållandet är helt annat så länge det indelta kavalleriet finnes qvar och hästarne under elfva månader af året äro spridda öfver hela landet. Så länge erfordras äfven ett större antal hästläkare, om dessa skola kunna då så påkallas sköta nummerhästarna. För regementshästläkaren och bataljonshästläkaren ensamme vore detta omöjligt. Under diskussionen här i Kammarerna vid sistlidne riksdag rörande denna fråga, framhölls af åtskilliga ledamöter, hurusom det icke endast var arméen, som hade nytta af dessa examinerade hästläkare, utan att landet i allmänhet deraf hade en stor fördel. Jag hemställer också till den ärade talare, som näst före mig hade ordet, om det icke, för att nu taga exempel från den provins, som ligger den ärade talarens hemort närmast, nemligen Jemtland, måste betraktas som en väsentlig fördel för denna provins, med dess ofantligt stora utsträckning, att der finnas åtminstone tvenne sqvadronshästläkare att tillgå? Äfven i andra provinser, t. ex. Småland, tror jag, att man är tacksam för att sqvadronshästläkarne verkligen finnas qvar. Den enda provins, der man skulle kunna tänka sig en eller annan af dessa hästläkare öfverflödig, vore väl Skåne, der kavalleriet är mycket koncentreradt. Jag tycker mig likväl hafva märkt, att de skånska hästläkarne icke dess mindre hafva rätt mycken sysselsättning och tror därför icke, att man med nöje skulle se att någon af dem försvunne.

Hvad nu lönebeloppen beträffar, af Kongl. Maj:ts beräkning för hofslagare men af Riksdagen deremot tilldelade sqvadronshästläkarne, hafva dessa befunnits så låga, att, såsom herrar representanter från Skåne torde hafva sig väl bekant, samtliga sqvadronshästläkare der varit betänkta på att taga afsked från sina befattningar. De ansågo sig nemligen, genom regementsmötena och andra kommenderingar dragna från sin praktik, förlora så mycket, att de 500 kronor de uppbära i lön icke motsvarade denna uppoffring. Det var med anledning häraf jag vågade föreslå den löneförhöjning åt dessa läkare, som Kongl.

Angående
bataljons- och
squadrons-
hästläkare-
befattningarne.
(Forts.)

Maj:t nu framlagt till Riksdagens godkännande. Enligt hvad Stats-Utskottet här i detta afseende föreslagit, skulle en indelt squadrons-hästläkares löneförmåner i ett för allt endast uppgå till 1,000 kronor årligen — ett belopp, som jag icke tror man kan påstå vara för högt tilltaget. Det är icke på långt när så mycket, som en fanjunkare uppbar. Då, såsom bekant, hästläkaren skall aflägga en ganska svår examen och för kursens genomgående nödgas under flera år uppehålla sig i hufvudstaden, måste det medgifvas, att det icke ligger någon öfverdrift i de lönebelopp, Kongl. Maj:t föreslagit. För min del beklagar jag också, att Stats-Utskottet nedsatt de af Kongl. Maj:t föreslagna lönerna för squadronshästläkarne vid indelta kavalleriet; men då jag icke vil åstadkomma någon röstsplittning, ansluter jag mig till Utskottets förslag, hvilket jag lifligt förordar, öfvertygad som jag är att, i händelse Kammaren skulle godkänna den siste talarens yrkande, icke allenast det indelta kavalleriet den tid af året, det ligger på roten, skall komma att sakna läkarevård för sina hästar, utan äfven landsbygden i allmänhet gå miste om det tillfälle till vård för sina sjuka husdjur, hvilket förefinnes när en skicklig squadrons-hästläkare är stationerad i granskapet.

Herr von Geijer: Jag tillåter mig i denna fråga inlägga några ord; understödjande dervid förslaget om löneförhöjning åt squadrons-hästläkarne.

Då jag af förra årets förhandlingar erfor, att förslag var å bane att anställa blott tvenne bataljonshästläkare vid hvarje kavalleriregemente, fann jag detta förslag föga välbetänt och, såsom ingående i en organisationsplan, medföra mycken risk, emedan jag städse förmenat, och gör det än, att ett temligen rikligt antal veterinärer är för kavalleriet af högsta behof. Här gäller att bevara det dyrbaraste materiel — dertill en levande organism — förutan hvilken äfven den största kavalleristiska intelligens intet förmår uträtta. Jag har sjelf i många år varit squadronschef och skattat som sådan att vid min sida hafva haft en utmärkt kunnig squadrons-hästläkare, och hade jag inom rytteriet gått längre, med erhållande af större ansvar, skulle jag alltid satt högsta pris på egande af ett nödigt antal af väl studerade hästläkare att tillgå. Jag förvånades därför också att finna förslaget om endast en examinerad bataljonshästläkare per bataljon och anställande vid hvarje squadron af blott en hofslagare.

En ärad talare förmente, att det borde vara till fyllest med en hästläkare per bataljon, då för manskapets helsovård förefans blott en läkare på bataljonen. Men det ligger stor skillnad i sättet för manskapets vård och hästens, grundadt äfven derpå, att människan är en tänkande varelse, som äfven vid sjukdomsfall kan hjälpa sig sjelf, då deremot hästen under sjukdom är endast lidande och fordrar all hjälp från insigtsfull person med god hand. Denna omständighet såväl som den, att kavallerihästen är ett för yttre intryck känsligare instrument än människan, gör att efter min förmening ett vida större antal veterinärläkare behöfves vid ett kavalleriregemente än medicine doktorer för manskapets vård vid samma regemente.

Vidare är squadronen en enhet, oftare och på längre distanser detacherad än kompaniet, och därför vida mera hänvisad till egen fullständig utrustning. Visserligen kan man säga, att under normala förhållanden, under freden, kavalleriet skulle kunna nöja sig med ett mindre antal veterinärer än en för hvarje squadron; men i krig kan antalet omöjligen inskränkas, och huru vore det väl möjligt att vid ett krigs utbrott i hast anskaffa en så storartad apparat af hästläkare, hvilka för sin utveckling och mognad erfordra en långvarig och grundlig kurs, som den, hvilken då skulle behövas. I ett dylikt kritiskt ögonblick skulle hvarken penningar eller goda ord kunna tillvinna kavalleriet denna utomordentligt viktiga apparat.

Hvad värt indelta kavalleri beträffar, visar sig dessutom det högst omilitäriska förhållandet, att squadronens hästar äro utplanterade på en mängd, kanske 100 olika hemman. Att under sådant förhållande staten håller en hästläkare vid hvarje squadron, för att på alla dessa spridda härl taga vård om squadronshästarne, finner jag för min del vara det minsta, han kan göra.

I öfrigt förenar jag mig med den nästföregående talaren och beklagar, liksom han, att de af Kongl. Maj:t till 800 kr. föreslagna lönerna icke af Stats-Utskottet blifvit till samma belopp tillstyrkta. Utskottet har föreslagit en nedsättning i dem med 100 kr. Jag finner, i likhet med samme ärade talare, ganska tvifvelaktigt, att staten för ett så lågt pris kan erhålla tillräckligt kvalificerade hästläkare vid det indelta kavalleriet, men anhåller dock, på det att åtminstone något måtte i saken vinnas, i likhet med honom, om bifall till Utskottets hemställan.

Hr Liss Olof Larsson: Endast några ord med anledning af de anmärkningar, som af de tvenne sista talarne blifvit gjorda mot mig. Det förefaller mig verkligen som om, derest inga andra och bättre skäl kunna anföras mot min mening, än de af hvilka nämnde talare begagnat sig, det yrkande jag framställt borde få gälla. Den siste talaren förklarade, att squadronshästläkarne vore nödvändiga, emedan en regementshästläkare och en bataljonshästläkare vid hvar kavalleriregemente icke kunde motsvara behovet. Men huru reder man sig väl då vid artilleriregementen, der det icke finnes annat än regements- och bataljonshästläkare. Eller männe icke artilleriregementenas hästar äro lika mycket utsatta för faror, lika mycket känsliga och i behof af läkarevård som hästarne vid kavalleriet? Eller männe vid artilleriet samtliga batterierna alltid följas åt på öfningarne och i följd deraf endast ett mindre antal veterinärer der behöves, under det att blott kavallerisquadronerna exercera på skilda håll? Jag för min del kan icke utleta orsaken till skillnaden, lika litet som jag förmår fatta huru den ärade talaren — Grefve Björnstjerna — som sjelf vid sistlidne riksdag var med om att godkänna Kongl. Maj:ts i sin proposition då uttryckta mening, att tvenne hästläkare vid hvar artilleriregemente vore till fyllest, i fråga om kavalleriregementen kan anse detta antal vara för ringa. Deremot är jag ense med samme ärade talare derom, att den här ifrågasatta lönen för squadronshästläkare

Angående
bataljons- och
squadrons-
hästläkare-
befattningarne.
(Forts.)

Angående
bataljons- och
squadrons-
hästläkare-
befattningarne.

(Forts.)

alls icke är för stor; den behöfves ganska väl denna tillökning, som här är föreslagen. Hvad jag deremot har påstått och fortfarande påstår, är, att det icke behöfves så många squadrons-hästläkare utan att man borde indraga några af dessa befattningar, för att derigenom kunna bereda de återstående innehafvarne bättre aflöning, till och med mera än som nu är föreslaget, om så påfordras. Han sade att det icke vore möjligt att indraga dessa befattningar vid de regementen, som äro förlagda på landet. Jag vet dock icke, huruvida den omständigheten kan utgöra något hinder för indragningen; ty om en laudtbrukare har en häst, som hör till kavalleriet, men dessutom andra djur, som behöfva läkarevård, så kan jag icke inse hvarför icke samma läkare, som sköter de andra djuren, äfven skulle kunna sköta hästen.

Samme ärade talare yttrade vidare, att landet skulle komma att lida deraf, om nu ifrågavarande befattningar indroges. Detta tror jag ej; ty någon brist på läkarevård för djuren lärer väl ändå icke komma att uppstå; hela skilnaden blir endast den, att läkarne icke komma att hafva det der krigiska namnet samt att de icke komma att tillhandahållas af staten. Jag är nemligen öfvertygad, att en på landet stationerad djurläkare kan sköta en häst, äfven om den hör till kavalleriet, ty kursen och examen för veterinärläkaren är ju densamma, vare sig de äro civile eller anstälde vid arméen. Jag tror sålunda icke att det är nödvändigt att hålla några squadrons-hästläkare på landet derför att indelta kavalleriets squadroner äro der förlagda. Men om så vore, månne man icke med mera skäl kunde fordra, att en människoläkare skulle finnas för hvarje kompani af de på landet förlagda infanteriregementena; ty äfven dessa regementen ligga ju spridda på vidsträckta områden. Regeringen kunde i min tanke med lika mycket eller lika litet skäl föreslagit det ena som det andra. Den näst föregående talaren påstod visserligen, att det vore nödvändigare att hafva läkare för hästar än för människor; men jag för min del har en motsatt åsigt. Mig vill det åtminstone förefalla, som en läkare vore mera nödvändig för ett kompani soldater, som ju består af 150 man, än för ett antal af 100 hästar, det högsta som finnes vid en squadron. Jag har visserligen icke hört någon ifrågasätta, att det skall vara en människoläkare för hvarje kompani, och jag ämnar icke heller påyrka det, men jag säger blott att man med lika, om ej större skäl kunde fordra detta. Våra soldater, som äro förlagda på landet, få nu vid inträffande sjukdomsfall ofta vända sig till den civile läkaren; men jag har icke hört att deras läkarevård varit sämre derför, att den icke burit den krigiska stämpeln, och då borde väl också squadronernas hästar kunna skötas af civilveterinärer.

Jag har icke funnit mig öfvertygad af de skäl, som mot mig blifvit anförda, och vidhåller derfore mitt yrkande om afslag.

Herr Jöns Rundbäck: Beträffande den i 10:de punkten förekommande frågan om anställande af bataljonshästläkare vid kavalleriregementena är det, i min tanke, alldeles klart, att, då Riksdagen i fjor afslog Kongl. Maj:ts proposition i ämnet och Kongl. Maj:t nu icke återupptagit detta förslag, Riksdagen ej nu kan besluta den af

motionären ifrågasatta förändringen; och det har äfven varit Stats-Utskottets åsigt. I fråga om elfte punkten, eller aflöningsförmånerna för sqvadronshästläkarne, tror jag, att Stats-Utskottet gått en medelväg och afvägt lönerna såsom de bort. Kongl. Maj:t har visserligen föreslagit, att sqvadronshästläkarne vid de indelta regementena skulle få samma lön som sqvadronshästläkarne vid de värfvade regementena; men, såsom Utskottet påpekat, hafva de förre icke på långt när samma tjänstgöringstid som, de senare och kunna följaktligen ganska mycket egna sig åt enskild praktik. Härtill kommer, att sqvadronshästläkarne vid det indelta kavalleriet derjemte hafva sin nummerlön, hvilket icke är förhållandet vid garnisonsregementena. Om lönen bestämdes lika för hästläkarne vid de indelta regementena som vid garnisonstrupperna, skulle således de förre i sjelfva verket blifva bättre aflönade än de senare, hvilket naturligtvis icke vore rätt. Nu har Utskottet emellertid föreslagit lörens höjande för de förre från 500 till 700 kronor, och förhöjning i dagaflöningen från 40 öre till 1 krona samt dessutom nummerlönens bibehållande. Jag för min del tror att detta är en riktig anordning och hoppas derföre, att Kammaren skall bifalla Utskottets hemställan.

*Angående
bataljons- och
sqvadrons-
hästläkare-
befattningarne.*
(Forts.)

Herr Sam. Johnson: Jag har begärt ordet på den grund, att jag icke kan dela den förste ärade talarens åsigt om afslag å den senare af de nu föredragna tvenne punkterna. Jag anser det visserligen alldeles nödvändigt att bibehålla sqvadronshästläkare vid de indelta regementena. Hvad angår de värfvade trupperna vill jag deremot lemnna saken derhän; ty derom kan jag icke bestämdt yttra mig. Men att indraga dessa befattningar vid den indelta arméen, vore i min tanke både omöjligt och origtigt. Hästen är ett ganska dyrbart djur för rusthållaren; och det kan för honom vara ganska äfventyrligt att vid inträffande sjukdomsfall nödgas söka läkarehjelp långt ifrån. Jag anser derföre, som sagdt, af högsta vikt, att dessa sqvadronshästläkarebefattningar bibehållas.

Hvad de af Utskottet tillstyrkta lönevilkoren beträffar, tror jag icke de äro för höga, utan snarare tvärtom; den, som känner till hvad en sqvadronshästläkare har att göra, skall säkerligen icke finna denna lön för hög. Sqvadronshästläkare måste sjelfva bekosta sig uniform, på egen bekostnad bevista befälsmöten, regementsmöten och ådärmöten samt göra exercissqvadron minst hvar femte år, allt detta för en så ringa lön som 700 kronor. Men icke nog härmed; de måste resa långa vägar på fältöfningar och måste då bekosta sig skjutsen af egna medel, utan att derför åtnjuta någon reseersättning. Vi beviljade i fjor reseersättning åt länsdjurläkare samt höjde dessutom deras lön till 1,500 kronor. Jag vill icke säga att detta var för mycket, men länsveterinärernes göromål äro dock icke på långt när så trängna som sqvadronshästläkarne. Ingen kan tvinga länsveterinären att resa någonstades hän utom, vid inträffande epidemier, Konungens Befallningshafvande. Men länsveterinären får då ersättning för sitt besvär; sqvadronshästläkarne deremot få resa för intet.

Det kunde vara mycket mera att i saken tillägga, men jag vill

Angående
bataljons- och
squadrons-
hästläkare-
besättningarne.
(Forts.)

icke längre uppehålla tiden, utan inskränker mig till att på nu anförda skäl instämma med de talare, som yrkat bifall till Utskottets förslag. Om någon annan hade yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, skulle jag äfven hafva gjort det, men då så icke skett, inskränker jag mig, som sagdt, att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Häruti förena sig Herr *Jonas Jonasson* i Rasslebygd.

Grefve Björnstjerna: Jag har ofta för mig sjelf gjort den anmärkning, att jag icke kan annat än afundas min ärade vän, talaren på dalabänken. Han har nemligen bland sina många företräden äfven den stora fördelen att icke anse några andra argumenter värda uppmärksamhet än sina egna; gifvet är då, att han icke heller gifver sig besvär att höra på motståndarens, ty annars skulle han väl hafva uppfattat hvad jag framhöll om skilnaden mellan hästvärden vid det indelta kavalleriet och artilleriet. Artilleriets hästar stå ju alla i samma stall och kunna derföre skötas af endast två läkare; det indelta kavalleriets hästar deremot äro spridda öfver en hel landsort. De två squadronerna vid Jemtlands hästjägarcorps t. ex. hafva sina hästar på en omkrets af mer än 20 mil. Kan väl vid sådant förhållande skötseln af dessa kavallerihästar jämföras med den af artilleriets i samma stall stående djur. Det är ju alldeles orimligt. Detsamma är förhållandet med de öfriga indelta kavalleriregementenas hästar. Smålands husarers squadroner t. ex. äro förlagda på många mils afstånd från hvarandra. Men, frågade den värde talaren på dalabänken, huru kan en människoläkare vara nog för en hel indelt bataljon, när en hästläkare erfordras för en squadron? Jo helt enkelt derföre, att det finnes människoläkare på en mängd ställen i landet, under det att tillgången på veterinärer icke är på långt när så stor. Hvarföre, frågar vidare den värde talaren, kan icke landsbygden betala sina veterinärer lika väl som den får betala sina människoläkare? Jo naturligtvis skulle den kunna göra detta, men nog måste det vara en fördel för landtmannen att icke behöfva betala så mycket, som han skulle komma att göra, om inga af staten aflönade veterinärer finnes. Särskildt för rust- och rotehållarne torde vinsten vara obestridlig att få gratis läkarevård för sina hästar. Detta om det indelta kavalleriet. Hvad åter det värfvade angår, så ligger husar-regementet Konung Carl XV i olika garnisonsorter inom Skåne. Om det då t. ex. inträffar, att en häst insjuknar i Engelholm, kan den väl icke skötas af en läkare, som bor i Ystad. I sådant fall skulle säkerligen den för kronan ganska dyrbara hästen till följd af bristande läkarevård komma att dö. Jag sade att dessa hästar vore ganska dyrbara för staten. Af Stats-Utskottets föreliggande betänkande inhemtas, att remonteringspriset för en artillerihäst nu uppgår till 850 kronor. Kavalleriets kosta säkerligen icke mindre. Dessa djur äro således så dyrbara, att om en squadronhästläkare räddar endast tvenne sådana om året, inbesparar han derigenom åt statsverket 50 procent utöfver den lön han uppbär. De penningar staten använder till dessa läkares aflönande torde alltså vara ganska väl använda. Hvad slutligen beträffar lifgardet till häst, kan jag trösta den ärade talaren

*Angående
bataljons- och
sqvadrons-
hästläkare-
befattningarne.
(Forts.)*

dermed, att der icke finnes någon sqvadronshästläkare, emedan den för en dylik befattning anslagna lönen är så liten, att ingen dertill kompetent person hittills, så långt tillbaka jag kan minnas, anmält sig till platsen icke heller antagligen framdeles kommer att eftersträfvä den, enär ingen biförtjenst står att vinna i Stockholm, der sjuka husdjur allmänligen skötas vid veterinärinstitutet. Vid hästgardet har man således nödgats vidtaga åtgärder i enahanda syftning, som Kongl. Maj:t vid förra riksdagen föreslog. Man har nemligen derstädes under hand tillsatt sqvadronshofslagare och får väl fortfarande hjälpa sig med dessa jemte regementshästläkaren.

Jag yrkar således fortfarande bifall till Stats-Utskottets hemställan i föreliggande punkt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall endast bedja att få rätta ett misstag, hvartill den siste talaren gjort sig skyldig. Han yttrade nemligen, att det skulle vara en fördel för landsbygden i allmänhet, om sqvadronshästläkare här och der funnes att tillgå. Jag ber att med anledning deraf få erinra, att detta vore en fördel endast för de jordbrukare, som bodde i närheten, men ingalunda för landet i sin helhet. Äfven desse jordbrukare finge ju för öfrigt betala honom för besväret.

Herr Åke Andersson: Jag skall endast bedja att få till protokollet antecknad, att jag på de skäl, som Herr Samuel Johnson anförde, yrkar bifall till Utskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen angående de två förevarande punkterna slutad.

Punkten 10, rörande hvilken endast yrkats bifall, blef, på derom särskildt gifven proposition, af Kammaren bifallen.

Beträffande punkten 11, hade yrkanden blifvit framställda såväl på bifall som på afslag. Efter det Herr Talmannen nu gifvit propositioner i enlighet med sagda yrkanden, biföll Kammaren jemväl hvad Utskottet denna punkt hemställt.

Punkten 12.

Mom. a.

Utskottet hade i fråga om Kongl. Maj:ts förslag, att anslaget till indelta arméens och Vermlands fältjägarecorps vapenöfningar måtte med 425,000 kronor förhöjas, uti förevarande moment tillstyrkt, att den äskade anslagsförhöjningen icke måtte af Riksdagens beviljas.

*Angående
förhöjning i
indelta arméens
öfnings-
anslag.*

Mot denna hemställan voro reservationer inom Utskottet anmälda:

Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)

af Herrar *C. Ekman*, Grefve *C. Beck-Friis*, *F. Hederstjerna*, Grefve *A. Mörner*, *C. Petre*, *R. Montgomery Cederhielm*, *J. Widén*, *C. Hammarhjelm* och *A. Koch*, hvilka velat bevilja en förhöjning uti ifrågavarande anslag med 270,000 kronor;

af Herrar *J. H. Rosensvärd* och *P. J. F. von Strokirch*, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet; och

af Friherre *C. Skogman*, hvilkens särskilda mening icke fans å utlåtandet angifven.

Efter uppläsning af Utskottets förslag, anförde

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet *Weidenhielm*: Af sistlidna Riksdag äskade Kongl. Maj:st förhöjning uti anslaget till arméens vapenöfningar med anledning af de stegrade pris å lefnadsförnödenheter, som då förefunnos, och på det att dessa öfningar måtte kunna utsträckas till det omfång, som enligt den vid 1872 års riksdag uppgjorda plan var afsedt. Riksdagen beviljade icke den begärda förhöjningen, och då vid de för innevarande års vapenöfningar hållna auktioner portions- och rationsprisen icke visat sig ega nämnvärd benägenhet att nedgå, har det befunnits af nöden att jemväl till innevarande riksdag framlägga enahanda förslag om förhöjning uti nu ifrågavarande anslag.

Den kalkyl, som af arméförvaltningen uppgjorts öfver innevarande års möten, ställer sig i afseende å utgifter och tillgångar på följande sätt:

Utgifter:

de vanliga mötena	Kronor 1,141,100: —
underbefällets portion	„ 55,000: —
infanteriets underbefälsskola	„ 110,000: —
kavalleriets underbefälsskola	„ 15,000: —
fortifikationsöfningar	„ 2,800: —
gemensamma utgifter	„ 46,700: —
	<hr/>
	Summa Kronor 1,370,600: —.

Tillgångar:

årets ordinarie anslag	Kronor 1,270,000: —
påräknad tillfällig inkomst	„ 10,000: —
extra anslag åt underofficerarnes portion	„ 55,000: —
	<hr/>
	Summa Kronor 1,335,000: —.

Häraf framgår, att om man än möjligen kan få affärerna att gå ihop för bekostande af de vanliga mötena, så finnas dock icke några medel öfver till utförande af större fälttjenstöfningar.

Om än äsigterna rörande bästa sättet att ordna vår härorganisation ännu icke hunnit ordna sig under en och samma fana, så i den meningen, mine herrar, måste vi väl alla stämma öfverens — emedan den är axiomatisk — att det nemligen vore ovist, om vi, under pröfnin- gen af rätta sättet att förstärka härorganisationen, skulle så tillgöra, att

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

vi ytterligare försvagade vårt nuvarande försvarsväsen; och detta blefve ovilkorligen följden, om vi genom otillräckliga anslag framtvinga en inskränkning i den tid och det omfång, som för våra vapenöfningar äro afsedda. Det är nu redan två år, som de stegrade prisen på lefnadsförnödenheter lagt hinder i vägen för utförande af fälttjänstöfningar i större skala; och dessa äro likväl högst behöfliga, derest vi icke skola äfventyra att vid en blifvande mobilisering råka ut för betänkliga förvecklingar. Dessa öfningars vigt har förut i denna Kamrære blifvit framhållen och erkänd. Men jag anser mig likväl nu böra erinra derom, att de äro en skola, icke allenast för den taktiska ledningen af mindre afdelningar och större truppmassor af alla vapen i sjeliva striden, utan äfven för dessa truppers ändamålsenliga sammanförande, fördelning, proviantering och vård, med ett ord allt som tillhör sjukvård, tross och intendenturväsen. Ingen blott teoretisk examen förmår på detta område skapa sin man; det är endast genom de praktiska öfningarne i fredstid, som vi kunna förvissa oss om, att alla kuggar i de många hjul, som tillhöra det sammansatta maskineri, hvilket kallas fältförvaltning, verkligen finnas till och äro så anordnade, att de kunna harmoniskt arbeta under befälhafvarens vilja, såvida arméen icke skall äfventyra en kamp med de farligaste af alla fiender: oordning, brist och vanvård. Man måste under freden bereda tillfälle åt såväl befäl som manskap att bland de samverkande vapenslagen göra bekantskap med fältlivets karakter och uppöfva sin förmåga i att säkert bedöma och hastigt besluta, innan dessa egenskaper tagas i anspråk under kulregnet. Dessa öfningar ensamt erbjuda en tillämpning af de militära kunskaper man inhemtat, och kunna således anses såsom en för hela arméens personal högst behöflig sista klass af dess lärokurs. Det är ock så man har betraktat dem hos andra nationer, der de årligen förekomma; och jag torde böra nämna, att framstående höga militärer med rik krigserfarenhet, hvilka bevistade de fälttjänstöfningar, som för ett par år sedan höllos uti Vestergötland, förklarade, att dessa öfningar voro anordnade på ett lärerikt och i allo ändamålsenligt sätt. Om Riksdagen komme att bifalla Kongl. Maj:ts proposition, så äro dock dessa fälttjänstöfningar, som då hvarje år skulle företagas, icke afsedda att erhålla större utsträckning, än att de för hvarje särskildt regemente skulle återkomma endast hvar tredje år; och denna serie ingick äfven i den plan till öfningarnes ordnande, som af 1872 års Riksdag godkändes. Det heter nemligen uti sistnämnda års Riksdags skrifvelse till Kongl. Maj:t angående dessa vapenöfningar: "Så väl underbefälsskolornas som de s. k. fälttjänstöfningarnes stora betydelse för arméens utbildning är allmänt erkänd, och Riksdagen har således icke dragit i betänkande att bevilja de anslag, som uti ifrågavarande hänseenden kunna finnas oundgängligen nödiga; men då Riksdagen föreställt sig, att genom minskning af de inkommanderade truppernas antal eller på annat sätt kostnaderna för fälttjänstöfningarne kunna utan synnerlig olägenhet något inskränkas, har Éders Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning endast på det sätt blifvit af Riksdagen bifallen, att för åstadkommande af årliga fälttjänstöfningar med trupper af alla vapen och för utsträckning af infanteri-

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

underbefälsskolans samt förberedande kavalleri-underbefälsskolornas öfningar, anslaget till indelta arméens och Wermlands fältjägare-regementes vapenöfningar blifvit med 200,000 R:dr förhöjdt.“ 1872 års Riksdag ansåg således icke, såsom det nuvarande Stats-Utskottet, att uti dessa årligen återkommande fälttjenstöfningar låge någonting alltför mycket betungande för rust- och rotehållarne. Enligt den kalkyl, som uppgjordes för fälttjenstöfningarne år 1872 i öfverensstämmelse med då gängse pris, skulle dessa kosta 250,000 kronor. Men redan två år derefter hade prisen på hästlega, proviantering och furagering m. m., med ett ord prisen inom alla områden stigit så hastigt, att kostnaderna för de ofvannämnda fälttjenstöfningarne i Vester götland uppgingo till närmare 50 procent utöfver hvad de år 1872 beräknades. Det är nu redan sex år sedan dylika öfningar förekommo inom första och andra militärdistriktet, och inom fjerde och femte hafva några dylika ännu icke egt rum. Vid sådana förhållanden, och då något större prisfall icke är att förutse, samt de auslag för ifrågavarande ändamål, som nu finnas, tagas i anspråk för de vanliga regementsmötena, torde behovet af den äskade förhöjningen vara ådagalagdt. Huru vi än komma att ombilda vårt försvarsväsende, måste vi dock alltid uti vår nuvarande yrkesarmé söka ett fotfäste vid öfvergången till det nya försvarssystemet. I samma mån vi genom att inskränka öfningarne för denna armé förminska dess tjänstbarhet, i samma mån försvåra vi ock dess ombildning och aflägsna oss på detta sätt ifrån det mål, som vi vilja vinna. Dessutom är ju denna armé det enda stöd, som vi kunna bjuda åt Sveriges ungdom, om den kallas under vapen, och de kostnader, mine herrar, äro ju väl använda, hvarmed vi försäkra denna ungdom om ett skydd mot vanvård och förvissa den om skickliga ledare.

Jag hemställer om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Fredenberg: Stats-Utskottet har såsom skäl för sitt afstyrkande utlåtande om förhöjning af anslaget till indelta arméens vapenöfningar anfört, att, då frågan om en ny härordning ännu stode på dagordningen, en så betydlig anslagstillökning till arméens öfvande icke vore af behovet oundgängligen påkallad. Att detta skäl ur militärisk synpunkt icke är hållbart, bevisas, såsom jag tror, bäst deraf, att hvilken härordning vi än må få, och öfvergången till en sådan kräfver dessutom många år, blir behovet af så kallade fältöfningar för befålet och fälttjenstöfningar med större truppmassor af alla vapen alltid detsamma; och det är just för att fylla denna kända brist i arméens utbildning till nödig krigsduglighet, hvartill det nu begärda anslaget är afsedt. Då således dessa öfningar, så att säga, utgöra den praktiska tillämpningsskolan för såväl det högre som det lägre befålets teoretiska insigter i militäryrket, inses också lätt deras stora vikt och betydelse för arméens befäl, som med saknad länge känt, att utan sådana öfningar försvåras för dem möjligheten att vidga synkretsen utöfver exercisfältets trånga gränser. Det är icke blott den i sina minsta detaljer omsorgsfullt ordnade härorganisationen, den grundliga rekrytbildningen och den förträffliga krigsmaterielen, som skapat

den preussiska arméens öfverlägsenhet, utan kanske ännu mera dessa praktiskt och följdriktigt anordnade, hvarje år återkommande fälttjänst-öfningar, hvarigenom denna armé under en lång fred så grundligt lärde sig kriget, att densamma i 1866 och 1870 årens fälttåg på några få veckor förmådde krossa Europas mest krigsvana härar.

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

Det bör således vara klart att svenska arméen för sin tjänstbarhet icke kan undvara dessa öfningar, och då så är förhållandet, vågar densamma också med tillförsigt hoppas att nationens representanter icke skola tveka att anslå medel till ett behof som blifvit af erfarenheten så enhälligt vitsordadt. Jag vet visserligen att fjerde hufvudtitelns utgifter trycka tungt på budgeten, men säkert torde också vara att för fosterlandet är den armé dyrast, som i brist på nödig krigsbildning icke kan motsvara sitt ändamål.

Ehuru min pligt såsom ledamot af denna Kammarer manar mig till den största varsamhet då det gäller att öka statens utgifter, bjuder mig likväl min militära öfvertygelse att rösta för bifall till den af Kongl. Maj:t begärda anslagsförhöjningen, derföre att densamma är oundgängligen nödvändig för arméens krigsbildning och äfven derföre att de öfningar, som med detta anslag afses, icke kunna undgå att komma en ny härordning till godo och följaktligen icke blifva några onyttigt bortkastade penningar.

Friherre Leijonhufvud: Ehuru jag i allo instämmer med de båda föregående talarne, kan jag dock icke underlåta att tillägga några ord angående vigten af de öfningar, hvarom här nu är fråga. Jag medgifver gerna att rekrytens och den unge officerarens första utbildning visserligen kan ske på regementenas exercisfält, men deremot påstår jag, i likhet med de tvenne föregående talarne bestämdt, att det högre befälet från och med svaद्रons- och bataljonscheferne till och med generalen icke kunna på mötesplatsen inhemta hvad de i afseende på sin krigsbildning företrädesvis behöfva, nemligen skicklighet att i krig föra sina trupper, emedan dertill behöfves större truppmassor, än som på en mötesplats finnas att tillgå. Läser man berättelser om de högre befälhafvarnes lif under aktiva fälttåg, så finner man dem ofta lutade öfver bord, fyllda med utbredda kartor, hvarå de med passarne i handen noga uppmäta och beräkna de skilda vägarnes längder, för att kunna så föra sina respektive korpsar att dessa på bestämda tider må inträffa på för dem anvisade ställen — än för att upphinna eller förekomma fienden, än för att intaga sina anvisade platser i slagordningen och ej utsätta sig sjelfva eller sina sidokorpsar för att blifva isolerade och delvis slagne, utan understöd sedan striden börjat. Men huru skall detta kunna låta göra sig med mindre än att det högre befälet eger tillfälle att under freden lära känna huru lång tid som behöfves för att under olika förhållanden röra sig olika väglängder med större truppmassor, hvilket är lika nödvändigt som att förstå att ordna och formera dem på lämpligaste sätt. Och detta gäller icke endast om de högste befälhafvarne, utan äfven om hvarje underbefälhafvare, som kommenderar en större trupp. Tid och sätt att röra en större truppmassa låter sig ej heller bestämma

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.*
(Forts.)

efter blotta teorien, utan är beroende på en mängd omständigheter, såsom vägarne bred och tillstånd, väderlekens beskaffenhet, den marscherande truppens styrka och sammansättning m. m., hvars inflytande endast genom längre erfarenhet med någon säkerhet kan bedömas.

En sak t. ex. som vid sådana tillfällen icke alltid bliver tillbörligt iakttagen af befälhafvare, som sakna en sådan högre taktisk erfarenhet, är att tillse det de vägar, å hvilka de olika trupperna skola framgå för att intaga de för dem bestämda positioner, icke korsa hvarandra. Ett sådant förbiseende har ofta förorsakat sammanstötningar mellan olika truppafdelningar vid utförandet af dem anbefalda rörelser och ty åtföljande stockningar och oreda, hvaraf följden vid många tillfällen blifvit stora förluster, ja, rent af nederlag. Allt detta är sådant som ej ensamt kan läras ur böcker, utan måste inhemtas genom mera utsträckta fälttjänstöfningar.

Här har redan framhållits den stora nytta ifrågavarande öfningar medföra för intenduren genom den öfning denna sålunda erhåller i beräkning och framskaffande af proviant och andra för ett större antal trupper erforderliga förråd. Detsamma gäller äfven beträffande ammunitionen, ehuru man naturligtvis i fredstid icke kan så noga beräkna hvad deraf kan åtgå under krig.

Det är ännu en annan sak, som jag skall bedja att få påpeka. I krig är det ofta nödvändigt att till det yttersta anstränga både befäl och manskap och så till sägandes uttaga mannens eller hästens sista kraft; ty mången gång beror dagens öde kanske till och med på de sista minuterna — den som längst håller ut vinner slaget. Men huru skulle man kunna bedöma arméens duglighet i detta afseende, om man icke hade tillfälle att genom fälttjänstöfningar pröfva hvad manskapet tål. Man kan visserligen ej under fredsöfningar i detta hänseende drifva anspråken så högt som under krig, då ofta uppnäendet af en väsentlig fördel kan fordra att till och med uppoffra ett antal individer. Men fredsöfningarne äro i alla fall af största vikt genom den ledning de gifva omdömet på erfarenhetens väg. Det är eljest lika lätt att fela genom ett för litet som ett för mycket i befälets fordringar. Utan gemensamma fälttjänstöfningar skulle detta mål dock icke vinnas, utan vi skulle då helt och hållet famla i mörkret, ty äfven de bästa trupper utträtta ingenting utan ett taktiskt dugligt befäl.

Jag kan af nu anförda skäl således icke gilla Utskottets hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Utskottet säger i motiveringen, att, i samma mån som den indelta arméens öfningar utsträckas skulle äfven indelningsverkets börda ökas; men jag för min del anser det fullkomligt ådagalagd genom de af arméförvaltningens intendentsdepartement framlagda uppgifter att den för närvarande för ändamålet anslagna summan icke är tillräcklig, och detta alldeles icke därför att de gemensamma fälttjänstöfningarne utsträckts längre än 1872 års Riksdag med det då beviljade anslaget afsett, utan därför att prisen på lifsförnödenheter o. s. v. sedan dess blifvit så betydligt stegrade. Vid sådant förhållande förlorar också den senare delen af Utskottets nu anförda motiv all betydelse, att nemligen genom öfningsanslagets höjande ökad kostnad skulle tillskyndas rust- och

rotehållarne. Något skäl till ett dylikt påstående kunde nemligen hafva förefunnits endast om det hade varit fråga om att utsträcka öfningarne utöfver hvad Riksdagen redan en gång beslutat. Men detta är icke förhållandet; frågan gäller, som sagdt, nu endast att använda anslaget till ett af Riksdagen såsom oundgängligt erkänt behof.

Jag kan således icke annat än i allo iustämna i Kongl. Maj:ts förslag, men då jag hört, att Första Kammaren för ändamålet anslagit endast 270,000 kronor och vid sådant förhållande icke tror att det af Kongl. Maj:t äskade högre anslaget har någon utsigt att vinna Riksdagens bifall, så anhåller jag hos Herr Talmannen om proposition på bifall till det af Första Kammarens reservanter inom Utskottet tillstyrkta anslagsbeloppet.

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

Herr Werner Ericson: Att Stats-Utskottet vid pröfningen af ett så betydligt anslag, som det nu ifrågavarande låtit sparsamhetskiel verka på sig, anser jag vara alldeles riktigt. Stats-Utskottet har gång på gång fått påstötningar om och man har i Kammaren ofta beklagat sig öfver att det hittills ej alltid iakttagit nog sparsamhet. Såsom en delegation af en majoritet inom Kammaren är Utskottet naturligtvis också tvunget att rätta sig efter majoritetens önsknningar.

Emot sparsamhet i allmänhet har jag för min del ingenting att anmärka; tvärtom, jag anser den i vissa fall både berättigad och lämplig. Ingen kan heller med fog göra den anmärkningen att Andra Kammarens majoritet, sedan den fått makten i sina händer, i allmänhet tillämpat sparsamhetsprincipen på ett sådant sätt, att man deröfver kan beklaga sig. Men man kan dock möjligen säga tvärtom; den har i allmänhet visat sig ganska frikostig; någon gång har grundsatsen tillämpats litet olämpligt och besynnerligt, d. v. s. vid sådana tillfällen och på sådana grunder som icke alltid kunna af den utom majoriteten stående, opartiske godkännas. Herr Jöns Pehrssons sparsamhet t. ex. vid början af Riksdagen, då han satte i fråga att nedsätta lönerna för en mängd embets- och tjenstemän, ansågs icke lämplig. Den sparsamhet, som Herr Statsrådet Forssell använde på anslaget till skogshushållningen, då han förklarade att Regeringen, äfven om Riksdagen beviljade det högre anslaget, icke skulle begagna det samma, ansågs deremot lämplig.

Om en dylik sparsamhet i nu föreliggande fråga vore berättigad, så är det klart antingen att anslagets nödvändighet icke måste vara så tvingande, att man borde fästa afseende derpå, eller ock att statsverkets tillgångar icke medgäfvé anslagets beviljande. Att det för ändamålet af regeringen begärda anslaget är fullkomligt befogadt, har dock redan blifvit af föregående talare fullkomligt utredt. Stats-Utskottet har ej heller i sin motivering, hvarken i fjor eller i år haft något att häremot invända. Sjelfva det förhållandet att på 13 år ingen förhöjning i anslaget egt rum, tyckes mig utan någon vidare argumentation bevisa, att då Arméförvaltningen måste grunda sina beräkningar på de sedan den tiden förändrade pridförhållandena, en förhöjning är nödvändig om ej öfningarne skola inskränkas. Om statsverkets tillgångar icke tillåta anslagets beviljande — något som Stats-Utskottet

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

dock icke visat vara fallet — så tror jag dock att Riksdagen kan göra indragningar på andra håll; att dermed börja just på detta anslag, dertill tror jag icke den rätta tiden vara inne. Utskottet har ej heller — så synes det mig åtminstone — ansett detta vara något synnerligen viktigt argument för dess åsigt; ty Utskottet har blott liksom i förbigående sagt, att "då på sista tiden statsinkomsterna visat sig vara i nedgående, bör denna omständighet mana till försigtighet vid utgifternas bestämmande." Jag har börjat med Stats-Utskottets sista och i min tanke minst betydande motif; ty egendomligt nog, har Stats-Utskottet sparat det sämsta motivet till sist, och skall jag nu, följande Utskottets exempel, söka i korthet granska äfven de föregående, mera viktiga.

Jag antager således att det icke varit allenast sparanshetskäl, som föranlett Utskottets hemställan; och beviset härför finner jag af ett yttrande några rader längre upp i motiveringen. Utskottet säger der: "Dessutom bör det ej lemnas oanmärkt att, i samma mån den indelta arméens öfningar utsträckas, i samma mån ökas äfven indelningsverkets börda. Öfningsanslagets höjande skulle således kunna grundlägga anspråk på godtgörelse åt rote- och rusthållare för den ökade kostnad, som genom öfningarnes utsträckning skulle dem tillskyndas."

Nu har emellertid en föregående talare ådagalagt, att det alls icke är fråga om öfningarnes utsträckning, utan endast om att bibehålla dem vid samma längd, som de i många år haft, efter redan godkänd plan. Då dessa öfningar ej äro något nytt för arméen, utan redan i många år funnits, kan jag således ej förstå huru deras bibehållande i den hittills vanliga utsträckningen skulle kunna såsom Stats-Utskottet säger, grundlägga några berättigade anspråk på godtgörelse åt rust- och rotehållarne. Detta var det andra af Utskottets skäl, men äfven detta, som det synes, anfördt endast i förbigående.

Jag kommer nu till Utskottets första och, som jag tror, enda egentliga skäl, nemligen att, då frågan om en ny härordning ännu så att säga står på dagordningen, anser Utskottet, lika med sist församlade Riksdag, det ej kunna vara af oundgängligt behof påkalladt, att för den indelta arméens öfvande afse så betydlig anslagstillökning som nu blifvit äskad. Utskottet instämmer således i Stats-Utskottets motive-ring förra riksdagen för dess tillstyrkande af afslag å Kongl. Maj:ts då afgifna förslag i ämnet, eller att "då en fullständig omskapning af landtförsvaret förestår och i sammanhang dermed en helt och hållet förändrad anordning af härens öfningar otvifvelaktigt kommer att ega rum, har en så betydlig förhöjning i förevarande anslag icke synts nu vara af oundgängligt behof påkallad."

Då man nu vet, att åtskilliga framstående ledamöter i denna Kam-mare, bland hvilka en, som både kan göra och äfven ofta gör sin röst gäl-lande i Stats-Utskottet, genom sitt afslag å den Kongl. propositionen om för-ändrad organisation af landtförsvaret förra året afsågo bibehållandet af stammen ungefärligen sådan som nu, blott med något utsträckt tid för be-väringens vapenöfningar, skall man förgäfvets leta efter någon mening i denna del af Utskottets motivering. Utskottet aktar sig nu väl att säga, att någon fullständig omskapning af landtförsvaret nu förestår, sedan Andra

Kammaren afslagit alla förslag, som i det afseendet blifvit af Kongl. Maj:t väckta; men Utskottet säger i stället, att „frågan står på dagordningen, och att man derföre icke bör göra något. Men skall arméens organisation förblifva oförändrad eller ungefär likadan som nu, så böra väl också arméens öfningar, och således äfven de nu ifrågavarande fälttjenstöfningarne, blifva oförändrade; den ifrågasatta skatteafskrifningen och den nya stammens fördelning på landet bör i alla händelser åtminstone icke kunna utgöra någon giltig anledning att i detta afseende vidtaga någon förändring eller inställa fälttjenstöfningarne.

Då jag således i detta Utskottets hufvudargument icke kan finna någon öfverensstämmelse med de åsikter i grundfrågan denna Kammares majoritet, eller åtminstone åtskilliga af samma majoritets mera framstående medlemmar, hittills visat sig hylla, så det ligger antagandet för mig nära till hands, att Utskottet med sin hemställan om afslag å det af Kongl. Maj:t begärda anslaget velat tvinga regeringen att komma in med något för Kammarens majoritet mera behagligt arméförslag. Rodan detta, att för ett dylikt ändamål begagna ett sådant medel, hvarigenom man med vett och vilja bidrager till att skada landets försvar, är i min tanke, ganska förkastligt. Att länder finnas och ganska många länder, der regeringen för egna fördelar åsidosätter landets intressen, vet jag, men att representationen begagnar sådana medel för att genoindrifva sina önsknings, torde vara mera ovanligt. Men hvad är det då egentligen man vill tvinga regeringen till? Derom stannar man i fullkonlig ovisshet, ty Riksdagen har ju i detta afseende icke gifvit någon bestämd åsigt tillkänna. Ej heller är det så alldeles gifvet, att regeringen skall låta tvinga sig. Det torde nemligen vara ganska osäkert om något nytt arméförslag så snart är att förvänta; åtminstone har hvarken Kongl. Maj:t eller Chefen för Landtförsvarsdepartementet utlofvat något sådant till nästa år.

Nyssnämnda fråga föranleder mig emellertid till att något närmare ingå på betraktandet af arméfrågans nuvarande ställning och hvad Stats-Utskottet och Riksdagen låtit regeringen veta angående sina önsknings i detta hänseende. Jag finner detta så mycket mera befogadt och alldeles icke utom ämnet, som Stats-Utskottet sjelft under denna punkt upptagit de till dess behandling öfverlemnade frågor om lindrung i roterings- och rustningsbesväret samt om arméens omorganisering.

Det finnes inom landtmannapartiet med afseende på landtförsvaret en åsigt, representerad af Herrar Carl Ifvarsson och Jöns Pehrsson. Jag ber om ursäkt om jag genom att så här helt öppet nämna deras namn skulle såra dem — och detta är alldeles icke min mening — men med makt följer ansvar, och med en framstående ställning är äfven förenadt obehaget att draga andras uppmärksamhet och kritik på sig. Herr Carl Ifvarsson har i ett anförande i arméfrågan förlidet år förklarat sig önska egentligen en öfvergång. Till hvad? Jo, till en skatteafskrifning och en småningom skeende utsträckning af beväringens öfningar, dock icke till nittio dagar. Beträffande stammen vill han, som sagdt, att den skall afskrifvas och dess underhåll öfvertagas af

*Angående
förhöjning i
indelta
arméns
öfningsanslag.
(Forts.)*

*Angående
förhållning i
isädda
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

staten. Herr Jöns Pehrsson har i år väckt ett förslag, som innehåller ungefär detsamma, blott med den förändringen, att öfningstiden skall utgöra *högst* 90 dagar, utan att likväl något minimum finnes bestämdt. Huru långt den sidan, Herr Jöns Pehrsson tillhör, i verkligheten skulle vilja gå, kan man dock föreställa sig, om man i minnet återkallar ett yttrande af Herr Jöns Pehrsson vid 1873 års riksdag, då han sade, att vi skulle behöfva soldater egentligen endast för att såsom gendarmer uppehålla ordningen i landet, men för öfrigt borde lita på, sade han, Guds försyn; och den åsigten hade ganska säkert flere anhängare i landet, än man kunde tro. Man kan, som sagdt, här af ungefärligen förstå sig hvart Herr Jöns Pehrsson vill komma. Hvad Herr Carl Ifvarsson vidkommer, har man uti hans yttrande förra året äfven någon ledning för sitt omdöme. Om man utsträckte beväringens vapenöfningar till 90 dagar, på sätt då föreslogs, förespådde han att ett dylikt förfarande skulle drifva folket i massa öfver på andra sidan oceanen. Denna sida har man kallat för dem som icke vilja något. Hvad Herr Carl Ifvarssons betydliga inflytande vill säga, veta vi; och hvad Herr Jöns Pehrsson beträffar, så tror jag icke, att han är ett så förbrukadt inventarium, som han sjelf här om dagen påstod; tvärtom, med Herr Danielssons med heres understöd vinna hans åsigter genklang hos många af Kammarens ledamöter. Men tills vidare lefver jag dock i den förtröstan, att majoriteten i denna Kammare verkligen vill göra något för att i någon mån förstärka vårt försvar och icke endast inskränka sig till att påyrka en skatteafskrifning.

Jag tror, att såväl de, hvilka vilja hafva en stam med utsträckt öfning för de värnpligtige, som de, hvilka vilja hafva en värnpligtsarmé, vare sig enligt Kongl. Maj:ts vid sista riksdagen afgifna förslag helt och hållet eller med sådana modifikationer som af Herr Ola Jönsson antyddes, en gång skola förena sig, och då de inse att de måste blifva ense och att, då de i hufvudsak hafva samma mål, måste minoriteten af dem underkasta sig flertalets mening. Då det numera icke är något tvifvel underkastadt, att det stora öfvervägande antalet inom denna Kammare befinner sig på samma ståndpunkt, som angifves i Riksdagens år 1873 till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse i ämnet och icke vill upprifva den af Riksdagen då angifna grunden för det blifvande försvaret, finnes för mig den förhoppning att inom Kammaren skall uppstå en majoritet, som kan sätta sig emot den, såsom jag hoppas, ännu i minoriteten befintliga åsigt, som har till mål att intet i detta hänseende bör göras. Och är denna min uppfattning riktig, bör väl denna åsigt gifva sig tillkänna genom beviljande af de anslag, som för vidmakthållandet af arméens tjenstbarhet äro nödvändiga. För min del går jag in på den nedsättning i anslaget, som af reservanterne påyrkats från 425,000 kronor till 270,000; ty äfven om jag icke varit i tillfälle att bedöma, huruvida deras beräkning af kostnaderna är riktig, hafva dock nu personer som varit i tillfälle kontrollera behofvet, två år efter hvarandra föreslagit denna nedsättning.

Jag yrkar därför bifall till reservanternes förslag.

Herr Joh. Fredr. Carlsson: Jag skulle visserligen kunna inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets föreliggande förslag, men, då

jag begärt ordet, torde det tillåtas mig i korthet redogöra för de skäl, som dertill mana mig. Vi hafva nyss från statsrådsbänken hört uppgifvas anledningen dertill att regeringen begärt tillökning uti ifrågavarande anslag, nemligen att regeringen ansett årliga vapen- och fälttjenstöfningar för den indelta armén vara nödvändiga. Hvad de årliga vapenöfningarne beträffar, tror jag att desamma skulle utan någon synnerlig fara kunna inskränkas ett eller annat år. Jag kan nemligen ej föreställa mig, att den indelte soldaten skulle derigenom glömma bort hvad han förut fått inlära. Hvad åter fälttjenstöfningarne angår, tror jag desamma medföra mera nytta; ty i den delen torde våra indelta soldater behöfva mera öfning än de för närvarande erhålla. Men därför tror jag icke det vara nödvändigt att höja ifrågavarande anslag, ty besparingarne, som en inskränkning i vapenöfningarne skulle medföra, skulle fullt betäcka kostnaden för utvidgning af fälttjenstöfningarne.

Jag yrkar af dessa skäl bifall till Utskottets hemställan i föredragna punkten.

Herr Jöns Rundbäck: Det kan icke falla mig in att på något sätt ingå i vederläggning af eller svaromål på det utförliga anförande, hvilket representanten för Uddevalla nyss haft och hvari han vidt och bredt utlät sig om ny arméorganisationsplan och andra dithörande ämnen, hvilket allt egentligen icke har med föreliggande ämne att skaffa. Det torde verkligen vara skäl att begränsa hvarje fråga inom det område, den egentligen tillhör, och icke flykta ut på fält, dit andra icke kunna följa med. De politiska funderingar, nämnde talare möjligen kan hafva, må visserligen vara bra, men få i detta fall stå för hans egen räkning. På grund af hans yttrande, att anslaget ifråga icke höjts på 13 år — en slutsats, hvartill han tyckes kommit med anledning af ett uttryck i reservanternes motivering till sitt förslag — vill jag emellertid dels påpeka, att vi nyss från statsrådsbänken hört uppgifvas ett motsatt förhållande, dels ock erinra, att detta anslag höjdes år 1871 från 924,000 kronor med 26,000 kronor, år 1872 till 1,200,000 kronor och sedermera till nuvarande beloppet, hvadan ursprungliga anslaget under denna tid höjts med ej mindre än $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ af först anvisade beloppet. Härtill kommer jemväl att förra Riksdagen under Fjerde hufvudtiteln anvisade på extra stat ett anslag af 55,000 kronor till arméens vapenöfningar. Dessutom tror jag att Kongl. Maj:t är oförhindrad att af åtskilliga andra fonder, t. ex. mötespassevolansfonden, som stå till hans disposition, använda belopp i en eller annan form för vapenöfningarnes utsträckning. Då man sålunda oafbrutet påstår och ideligen upprepar att i detta hänseende intet blifvit åtgjordt, kan jag med nyssnämnda fakta för ögonen icke underlåta påpeka, att det icke finnes några år, under hvilka så stora anslag för detta ändamål beviljats som just under de sista; och detta bör man villigt erkänna, äfven om ännu större anslag begäres; ty det är under sådana förhållanden otacksamt att säga att intet göres åt saken och dermed fara land och rike omkring.

Nu begär man för ändamålet ytterligare 425,000 kronor och

*Angående
förhöjning i
indelta
arméns
öfningsanslag.
(Forts.)*

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

tager kanske ännu mer. Påståendet är således icke riktigt, och jag tror icke heller att någon person med sundt förnuft och med känedom om hvad som under de senaste åren i förevarande hänseende åtgjorts, skall kunna säga att den värde talaren haft rätt.

Man har åberopat den preussiska arméens fälttjenstöfningar såsom en väsentlig bidragande orsak till denna armés framgångar i senaste fransk-tyska kriget; men hvad man glömmet det är en annan lika vigtig del af sanningen, att franska arméen jemväl haft och har sina fältöfningar. Jag anser derfore att de personer som påstått, att de preussiska fälttjenstöfningarne voro anledningen till fransmännens nederlag, endast bevisat hälften af hvad de ville bevisa och således i sjelfva verket ingenting.

En annan ärad talare sade, att hans medborgerliga pligt bjöde honom att i allmänhet iakttaga sparsamhet i fråga om statens medel, men att frågan hufvudsakligen måste betraktas ur militärisk synpunkt. Jag stannar äfven på den medborgerliga ståndpunkten och tror äfven att Utskottet så gjort, då det framkommit med sin ifrågavarande hemställan. Det är emellertid icke Utskottet utan Riksdagen, som skall fatta beslutet i frågan, och skulle Herrarne anse att de af Utskottet anförda skälen ej äro giltiga, så går det ju an att, med förkastande af Utskottets förslag, bifalla Kongl. Maj:ts proposition. Men då vi veta, att ett nytt härordningsförslag står på dagordningen, så kan det väl vara skäl att i afvaktan derpå låta denna fråga åtminstone under ett år anstå.

Jag kan icke heller lemna oanmärkt, att dessa fälttjenstöfningar medföra, utom de direkta utgifterna ur statskassan, mycket dryga kostnader för rust- och rotehallarne, kostnader hvilka många gånger öfverskjuta de förra. Jag menar de kostnader, som uppkomma af den genom fälttjenstöfningarne förökade svårigheten att rekrytera. Och att detta för det närvarande är svårt, torde klart framgå deraf, att oaktadt man under flera år nödgats höja anslaget till de värfvade truppersnas rekrytering, $\frac{1}{3}$ af numerären till följd af svårigheten att erhålla folk är vakant. Rust- och rotehallarne äro likväl tvungna att hafva sina nummer besatta och få derfore till rekryten utgifva dryga summor i lega och lön, och härtill hafva fälttjenstöfningarne i väsentlig mån bidragit.

Mine Herrar! Utskottet har vid frågans bedömande ställt sig på en ståndpunkt, som är fullt opartisk och således väl låter försvara sig. Här kunna besparingar göras utan olägenhet; låtom oss alltså visa att vi någon gång vilja göra dessa.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag finner att den siste ärade talaren hade rätt, då han hemställde att man under diskussionen ej borde göra allt för stora utflygter från ämnet. Fast beslutet att söka rätta mig härefter går jag derfore genast till sjelfva utskottsbetänkandet.

Jag finner då, att Utskottet för sin del hvarken bestridt nyttan af det begärda anslaget, icke heller försökt visa att den af Kongl.

Maj:t uppgjorda beräkningen är oriktig. Nej långt derifrån! Deremot har Utskottet, för att, utan allt för stor brist på konsekvens, kunna afstyrka den begärda anslagsförhöjningen, uppställt sitt betänkande så, att den som icke närmare känner förhållandet kunde tro att här vore fråga om något annat, än hvad 1872 års Riksdag redan godkänt. Så är det dock icke. Herr Krigsministern började sitt anförande med att uppläsa sagda Riksdags Stats-Utskotts betänkande angående regleringen af utgifterna under denna hufvudtitel, uti hvilket betänkande Utskottet framhåller att ifrågasvarande fälttjenstöfningar äro af största betydelse för arméens utbildning och derföre tillstyrker anslående af dertill äskade medel. Då känt är att icke en enda dags förlängda öfningar äro afsedda samt att den af Kongl. Maj:t nu äskade anslagsförhöjningen är nödvändig till bestridande af kostnaderna för just dessa af 1872 års Riksdag godkända större fälttjenster, torde Utskottets hemställan om afslag förefalla nog besynnerligt. Att en högre summa erfordras för ändamålet nu än 1872, härleder sig uteslutande deraf, att priset på alla förnödenheter sedan dess stigit så betydligt, att hvad som då var fullt tillräckligt, nu är långt ifrån till fyllest.

Jag medgifver deremot gerna, att den siste ärade talaren hade rätt, då han sade, att något misstag måtte ligga till grund för den i utskottsledamöternes från Första Kammaren vid betänkandet fogade reservation förekommande uppgiften, att någon förhöjning uti ifrågasvarande anslag icke egt rum på 13 år. Uppgiften har förmodligen tillkommit genom tryckfel.

Jag öfvergår nu till en kort granskning af sjelfva betänkandet. Det första af Utskottets hufvudargumenter för afslag är att, då frågan om ett nytt härordningsförslag nu står på dagordningen, bör ingen förhöjning i anslaget till indelta truppernas öfning denna gång beviljas. I sanning ett mer än märkligt påstående. Äfven för den händelse en ny försvarsorganisation, bygd på värnpligtssystemet, skulle komma att antagas, föreställer jag mig att naturligt, för att icke säga alldeles nödvändigt, måste vara, att allra största delen af den nuvarande truppen då kommer att användas såsom instruktörer för de oöfvade värnpligtige. Vid sådant förhållande torde det väl äfven vara nödvändigt att de blifvande instruktörerna sjelfve erhålla för ändamålet erforderlig utbildning. Äfven under förutsättning af en ny härordnings antagande lär det äskade anslaget således vara af allra största vikt. Skulle deremot ett sådant härordningsförslag icke blifva antaget, utan vi fortfarande komma att stå kvar på den sorgliga punkt hvarpå vi nu i militäriskt afseende befinna oss. Hemställer jag, om det då icke är ännu nödvändigare att fullständigt utbilda den lilla stamtrupp, med hvilken man, i händelse af krig, skall införlifva dessa massor af oöfvade beväringssynglingar, — oöfvade, ty den öfningstid af 30 dagar, fördelad på 2 år, som nu är föreskrifven, är i min tanke lika med *ingen*.

Eu talare här midt emot medgaf, att fälttjenstöfningarna voro för truppens utbildning nödvändiga, men föreslog, att man för beredande af medel dertill, utan att derföre höja anslaget, skulle inskränka regementsmötena. Detta är precis detsamma som att

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfninganslag.
(Forts.)

säga, att en gosse ej behöfver besöka skolan utan genast förutan någon skolundervisning kan aflägga maturitetsexamen. En soldat, som vid regementsmötet ej erhållit nödig undervisning i fälttjenstens olika delar, kan icke heller hafva någon nytta af de större fälttjenstöfningarne. För öfrigt vill jag blott erinra, att intet land använder så obetydlig tid som vi (en följd af anslagets ringhet) till genomgående af de nödvändigaste repetitionsöfningarne. Hvad nu fälttjenstöfningarne angår, har man, och det med rätta, framhållit deras stora betydelse för truppens utbildning. I Preussen t. ex. företagas årligen stora höstmanövrer der hela armékorpsen eller åtminstone fördelningar operera mot hvarandra. Dessutom öfvas trupperna under hela garnisonstiden tvänne gånger i hvarje vecka i fälttjänst eller fältmarsch. I hvilket väder som helst får man se den preussiske soldaten sålunda sysselsatt. Våra korta regementsmöten tillåta endast att helt ofullständigt följa detta exempel, och dock föreslår den värde talaren att dessa möten skola ytterligare inskränkas. Helt olika förfar man i Preussen, der man genom en fullständig soldatbildning lyckats dana en krigshär, som, ehuru icke krigsvan, dock i grund förstörde icke allenast den under en lång tjenstetid och många fälttåg i Italien utbildade österrikiska arméen utan jemväl den på så många slagfält segerrika franska hären. Jag vill visst icke påstå att de Preussiska fälttjenstöfningarne *uteslutande* varit anledning härtill, men säkert hafva de dertill kraftigt bidragit. I franska hären öfvades visserligen äfven fälttjänst, men på helt annat vis. Man manövrerade der endast mot "*marquerad*" motståndare, ej såsom i Preussen trupp emot trupp, och detta enligt hvad en framstående fransk officer sagt mig, därför att det stred mot franska hederskänslan att retirera, något som dock vid dylika skenstrider vore nödvändigt. Att hela öfningen sålunda blef högst ofullständig är klart. Hade man ej gifvit vika för ett dylikt skryt, hade fransmännen måhända sluppit att under kriget gå tillbaka på fulla allvaret.

Hvad angår Stats-Utskottets andra anmärkning, att dessa öfningar skulle kunna grundlägga anspråk på godtgörelse åt rote- och rusthållarne för den ökade kostnad, som derigenom skulle kunna dem tillskyndas, vågar jag ånyo påpeka, att det icke här är fråga om en enda dags ökade öfningar, utan allenast att gifva anslag till de öfningar, som, enligt förut fattade beslut, skola försiggå. Skulle nu rust- och rotehållarne verkligen med anledning häraf framställa ersättningsanspråk, som befinnas billiga, är jag öfvertygad, att Riksdagen komme att bevilja den äskade godtgörelsen. Jag betviflar dock att några sådana anspråk med fog kunna framställas, då jag för min del icke kan tro, att en fälttjenstöfning på åtta dagar, som dessutom, efter hvad Herr Krigsministern nyss upplyst, icke för hvarje regemente återkommer oftare än hvar tredje år, skall kunna i allra ringaste mån inverka på kostnaden för legande af karl, i synnerhet som dessa fälttjenstöfningar af trupper vanligen anses vara särdeles roande. Att så är, finner man lätt, då man vet att det manskap, som icke skall deltaga i manövern, oftast ifrigt bemödar sig att förmå befälet att ändra detta. Den obetydliga ökning i tjenstetiden, som genom dessa öfningar uppstår, kan således, jag tillåter mig ännu en gång att upprepa det, icke inverka

*Angående
förhöjning i
indelta
arméens
öfningsanslag.
(Forts.)*

på rust- och rotehållarnes omkostnader. Hvad uniformen angår och den genom dessa öfningar ökade slitningen derå, kan detta för rotehållarne, hvilka ej bekosta beklädnad, icke vara af någon betydelse; och denna slitning är dessutom i sjelfva verket så obetydlig, att den icke heller för rusthållarne kan vara af någon särdeles vigt.

Jag kan således icke finna att de af Utskottet anförda skäl i någon mån uppväga de, som redan af 1872 års Riksdag erkänts gälla. Vid sådant förhållande, och då den af Kongl. Maj:t uppgjorda beräkningen icke visats vara oriktig, skulle jag gerna vara villig att understödja Kongl. Maj:ts förslag; men, då flertalet af reservanterne inom Stats-Utskottet ansett, att man borde försöka med en mindre summa, beräknad efter vissa års medelprisförhållanden, och då jag vid förra riksdagen sjelf förordadt ett sådant förslag, anser jag mig fortfarande böra vidhålla denna min åsigt och således yrka bifall till hvad desse reservanter föreslagit.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet hemställer jag med anledning häraf, huruvida han icke kunde finna sig tillfredsstäld med denna mindre summa. Ett försök kunde åtminstone dermed göras. Äfven om en eller annan dags öfning derigenom måste uppoffras, skulle dock hufvudsaken uppnås.

Slutligen och då frågan är af den allra största vigt för arméén, vågar jag ännu tillägga några ord. Kammaren har nyss beviljat ganska stora löner för arméens befäl; jag är säker om att befålet härför är tacksamt. Men, mine Herrar, neken dem i så fall icke att äfven få göra nytta för hvad I tilldelat dem! Jag vet, att jag talar i mina kamraters namn, då jag försäkrar, att de intet högre eftersträfva, än att komma i tillfälle visa, att de verkligen äro förtjenta af hvad landet för dem gjort. Genom att afslå detta anslag neken I dem uppfyllandet af denna deras önskan; mine Herrar, det kan komma en stund, då man djupt beklagar att icke i tid hafva gjort hvad man kunnat för arméens öfning. En sådan stund blir svår för alla, svårast dock för befålet, som med ööfvade trupper skall möta en öfverlägsen fiende, svårare äfven därför att man oftast, då olyckan inträffar, skyller på ledningen, men icke på dem, som nekat medel till trupperns erforderliga öfning. Måtte Kammaren, i hvad på den ankommer, afvända sådant och alltså bevilja det begärda anslaget; jag är öfvertygad, att det kommer att väl användas.

Jag yrkar bifall till Herrar Ekmans med fleres vid denna punkt afgifna reservation.

Som tiden redan långt framskridit och ytterligare åtskillige ledamöter anmält sig vilja tala angående den föreliggande frågan, afbröts nu öfverläggningen för att i stället fortsättas kl. 7 i afton, då, enligt utfärdadt anslag, nytt sammanträde komme att hållas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.

R Ä T T E L S E R

uti Andra Kammarens protokoll N:o 17.

Sid. 52 rad. 13 nedifr. *står*: 1873 *läs*: 1823.

” ” ” 9 ” ” 1873 ” 1823.